

ՖԷՆՀԷՅՄ

ԿԱՄ

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐՁԱՏՐԵԱԼ

ԵՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

1899

10 V
362

18
362

11 999

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՄԱՆԿԱՆՅՈՒՆ

13

ՖԻՆԱՆՍ

Ֆ Է Ն Հ Է Յ Մ

Կ Ա Մ

Ս. ՌԱՔԻՆ ՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐՉԱՏԲԱԼ

ԵՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

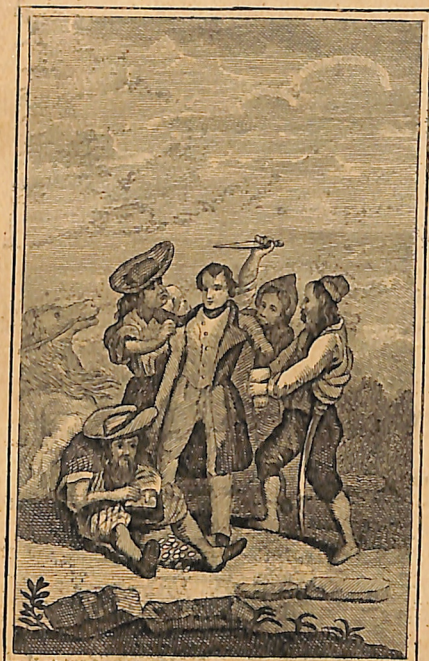
ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

1899

362-Յ

18365

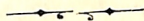
13

Էջ 46

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆ

Վ Ա Ր Ձ Ա Տ Ր Ե Ա Լ

ԳԼՈՒԽ Ա

Տրդիկ

Օր մը այնպէս սաստիկ տաք եղաւ
որ իրիկուսան անուշ հովիւ ալ չէր զո-
վացնէր խղդուկ օդը. և մարդիկ չէին
կրնար շունչ առնուել, ու ամէնքը տը-
ներնին դառնալու տեսնէին, գիշերս մըրիկ
մը պիտի ըլլայ կ'ըսէին: Եւ յերաւի
տեսան որ հորիզոնէն ամպեր կ'ելլէին
կը թանձրանային, ու բոլոր երկնքին
երեսը կը պատէին մէկ սեռաւ ծածկոյ-
թի մը պէս: Հոն մէկէն լսուեցաւ հե-
ռուէն որոտման ձայներ, որ կը թնդա-
ցընէր օդը, ջուրերը կը դռչէին, ու

լեռները արձագանգ կու տային, և բո-
լոր մարդկանց սիրտը ահ ու դող ըն-
կաւ:

Մարդ չէր կրնար քուն ըլլալ շատ
պատանիներ որ ինչուան ան օրը մեղկ
ու անառակ կեանք մը ունէին, բնու-
թեան ասանկ տակնու վրայ եղած ա-
տենը ճանչցան գերագոյն տեսն բար-
կուծիներ՝ որուն օրէնքները մոռցեր
էին: Շատ անպարիշտ մարդիկ որ սըր-
տերնէն դուրս ձգեր էին Աստուծոյ ա-
նունը, կը խոստովանէին մտքերնուն
մէջ թէ Աստուած մը կայ՝ որուն կա-
րողութիւնը յայտնի կ'ըլլար ան ա-
տենը տարեաց այս խառնակութեամ-
բը: Ու շատ փառասէր անձինք աս ա-
հաւոր ձայները իբրև Աստուծոյ ազդա-
րարութիւն մը կը համարէին, որ ան-
դադար գոռալովը ինչպէս թէ աշխար-
հիս վերջը կ'ըսպառնար: Որոնք որ
թշնամութեամբ կ'ապրէին՝ մտքերնին
դրին հաշտուելու իրենց թշնամեացը
հետ. և որոնք որ անիրաւութեամբ
հարստութիւն ձեռք ձգեր էին, առա-
ջադրեցին ետ դարցընել:

Կարճ խօսքով ամէն մարդ խեղճ
զլխուխը ժողովեց՝ տեսնելով եկած հա-
սած վտանգը իրենց վրայ. բայց ին-

չուան որ անցնի մէյմը այս նեղու-
թիւնը, ու իրենք ալ մոռնան իրենց
խոստմունքը: Տե՛ս մարդուս բնութիւ-
նը. վախը Աստուծոյ ոտքը կը ձգէ. ու
ապերախտութիւնը և թեթեամտու-
թիւնը կը հեռացընէ անկէ:

Կը շարունակէր փոթորիկը, բայց ո-
րոտման ձայներուն յաջորդեց ահաւոր
հանդարտութիւն մը, ու բովանդակ
երկիրս վախէն սարսափած՝ կարծես թէ
կ'ըսպասէր լուսթեամբ տարերաց կը-
ռուին վերջը տեսնելու. և քանի որ
բոլոր քաղաքը ասանկ ահու գողու
մէջ էր. յանկարծ կայծակ մը ամպերէն
սահելով ինկաւ Ֆէնհէյմ անունով վա-
ճառակահին տանը վրայ: Հազիւ թէ
քանի մը վայրկեան անցաւ, մէյ մըն
ալ ինչ կը նայիս, ելեքտրական հե-
ղուկը բոլոր տանը մէջ շրջան ընելով
զանազան կողմէն բռնկցուց շէնքը. ու
մաւթ գիշերը հոն մէկէն ահագին բո-
ցերով լուսաւորեցաւ: Աս ասկալի
հրդեհին լոյսը իմացուց քաղաքին՝ որ
Աստուած իր բարկութեան նշանը ցը-
ցուց իրենց: Տակնու վրայ եղան ամէն-
քը, վազեցին տեսնելու այս ողորմ տե-
սարանը, բայց բոլոր պատրաստական
օգնութիւնները պարապի գնաց, և կեր-

պով մը չկրցան արդելուէլ որ կրակը չտարածուի: Հովը սաստկուեթեամբ կը փչէր, ու քիչ ատենուան մէջ քսան տուէնէն աւելի այրելով մոխիր դարձան:

Չերկընցընեմ հոս խօսքս նկարագրելով այս ահաւոր տեսարանիս սոսկումը, խեղճերուն աղաղակը, աղմուկը, մէկ կողմանէ խռովութիւն և յուսահատութիւն, մէկալ կողմանէ մեծամեծ խոստմունքներ բարեպաշտութեան սիրով մը շարժած: Աս ըրողը բնակչաց բազմութիւնը մէկ հոգւով քաջալերուած ժրջան փութով մը ետեւէ էին կրակին առաջքը առնելու՝ որ կատաղութեամբ կ'ուզէր լափել բոլոր քաղաքը:

Առաւօտեան դէմ հազիւ կրցան կուտել կրակը. սարսափին խիստ մեծ եղաւ, երբոր տեսան յիսուն ընտանիքէն աւելի որ իրենց էրած տանը խանձողած աւերակներուն չորս կողմը պըտըտելով, և սղբալի ձայներով քաղաքը կը լեցընէին: Քաղքին եկեղեցականները հարուստ մարդկանց օգնականութեամբ ժողովեցին աւելի չքաւորները, ու բաժնեցին իրենց սղորմութիւն. բայց ներկան միայն չէր մտածելիք՝ հապանակ սոսկալի ապագան:

Աս քաղաքը որ երէկ դեռ այնպէս ծաղկած էր, ողորմելի տեսարան մըն էր եղած ան ատենը: Ամէն դէն սղբ ու լաց, ամէն ինք թշուառութիւն, յուսահատութիւն ու ակուր աղքատութիւն:

Յէնհէյմ վաճառականը ամէնէն աւելի քաղաքացւոց կարեկցութիւնը կը շարժէր, որ ամէնուն սիրելի էր ու պատուական, վասն զի իր աստուածպաշտութեամբը, առաքինութեամբը և աղքատսիրութեամբը գովելի եղած էր քաղքիս մէջ: Կինը ու աղջիկը Յուստինէ իրենց առաքինութեամբը ու արժանի քրիստոնէի վարքովը՝ կանանց մէջ մեծ պատիւ ունէին: Յէնհէյմ սատիկ վշտացած զխուս եկած փորձանքովը՝ ամենեկին չգանգատեցաւ Աստուծոյ դէմ, ինչպէս ուրիշ ընտանեաց տէր մարդիկը՝ որ այս դժբաղդութեանը հանդիպեր էին. հապա բռնելով կնոջը ու աղջկանը ձեռքէն տարաւ եկեղեցի մը. ըսելով՝ թէ Աստուած տուաւ ու Աստուած առաւ. իր սուրբ անունը օրհնեալ ըլլայ:

Աստուծոյ տաճարին մէջ գնաց ընկաւ խորանին դիմացը՝ ուր որ որբութիւնը դրուած էր, միտքը վերցընելով առ Աստուած որ առանց անոր կամացը

աշխարհին վրայ բան մը չպատահիր, սկսաւ աղօթել այսպէս: — Ո՛վ աստուած իմ, ըսաւ, սրտաշարժ ձայնով մը, ահա քու գիմացդ կամ աղքատ ու ամէն բանէ զրկուած: Գիտես դու, որ ես չեմ պատճառ իմ այս դժբաղդութեանց. իրաւ է որ մեղքերուս համար արժանի եմ աս փորձանացս, բայց ուրովհետեւ կենացս մէջ քեզմէ այնչափ բարութեանց նշաններ ընդունելու եմ, ուստի կը համարձակիմ յուսալու միշտ քու հանապազորդ բարութեանդ: Իրաւ է՝ որ մանաւանդ աս վայրկենիս մէջ չեմ գիտեր ինչ ըլլալիքը, որ կու գամ աղաչելու քու սղորմութիւնդ կենդանի յուսով մը: Ո՛վ Աստուած իմ, գիտ՛ ինձի, օգնութեան հասիր, ես քու որդիդ եմ, դու ալ իմ հայրս. փարթա՛ մութիւն չեմ խնդրել, բայց միայն ինչ որ սորվեցուցիր դու մեզի քեզմէ խընդրելու, « Զհաց մեր հանապազորդ՝ ամէր մեղ այսօր, ե թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր »: Գիտա նոյնպէս ամուսնոյս ու աղջկանս, որպէս զի կարենանք օրհնել զքեզ ու զովքէ՛ ինչպէս որ ինչունայս օրս ըրեր ենք:

Ֆէնհէյմ չկրցաւ շարունակել աղօթքը՝ Զերմաճըմ արցունքը կը վա-

զէր աչքերէն. Ազնէս իր կինը և Յուստինէ՝ հառաչանքնին ու իրենց ուխտը միացուցին անոր հետ, ու աղաչեցին զԱստուած՝ չթողուլ զիրենք այս խեղճ վիճակին մէջ:

Այսպէս աղօթքով զօրացած, իրեքն ալ եկեղեցիէն դուրս ելան՝ քիչ մը հոգ տանելու իրենց կենացը: Ֆէնհէյմի բարեկամներէն մէկը եկաւ իրեն, ու տունը տարաւ զիրենք, ցորեկունան կերակուր հանեց. ու աղաչեց որ հոն մնայ մինչև որ բանի մը ձեռք զարնէ: Հոս այս պատուական մարդուն տունը, ցորեկունան կերակուրէն ետքը սկսան խօսիլ իրենց վիճակին վրայ. բայց Ֆէնհէյմ՝ գիտնալով իրեն բարեկամին վիճակը՝ յանձն չառաւ երկայն ատեն հոն կենալու, վախճալով չըլլայ թէ ծանրութիւն ըլլայ իրեն: Ուստի շնորհակալ եղաւ բարեկամին աղնուական շնորհքին, ու կնոջը և աղջկանը հետ գնաց: Իր այրած տնին աւերակին դիմացէն անցնելու ատեն՝ չէր կրնար արցունքը բռնել, ու քանի մը մխիթաւական խօսքեր զրուցեցին վերջը՝ ու ընչ իրեն նման լացող խեղճերուն, ելաւ գնաց քաղքէն՝ ուր որ տխուր յիշատակէն ուրիշ բան չէր գտնար իրեն համար:

ԳԼՈՒԽ Բ

Ապառիկներու տեղ մը.

ՖինչեՅՅՄ եղբորորդի մը ունէր պահապան ու վերակացու անտառի, որ քաղքէն քիչ մը հեռու զուարճալի գեղ մը կը բնակէր։ Եւ որովհետեւ աս մարդս աղէկ բաղդի մէջ էր, ուստի միտքը դրաւ իրեն երթալ, բնակութիւն մը խնդրելու իրեն և իր ընտանեացը համար։ Աս գեղս երթալու ճամբան խիստ գեղեցիկ տեսարան մըն էր ան ատենը. բլրի վրայ կ'երևնային ամբիթէատրոնի պէս աղւետ որ այգիներ՝ զարդարուած մեծ մեծ գեղեցիկ պտղալից ծառերով, որոնց կանանչ դադաթուկները օդին մէջ կը բարձրանային։ Այդ անտառները չորս կողմանէ ակասիա և օպէիին ծառերով ցանկապատ էին, որոնց դալար ոստերուն վրայ բազմաթիւն թռչնոց թառեր էին ու քաղցր երգելովն իբրեւ թէ ոգևորէին աս գեղեցիկ գեղս։

Բոլոր ստորոտը ընդարձակ ցորենի արտեր էին, որոնց մէջը գեղեցիկ կը բարձրանային հարսնուկ ու խաչխաչի ծաղկները ոսկեգոյն հասկերուն մէջէն։ Հստաւէտ ծոթերնը կը պատէր բլրին մէկ կողմը, ուր լեցուն թիթեռնիկներ փալիւլուէն թռչելով ծաղկէ ծաղիկ կը թռչտէին. իսկ փութաջան մեղուն ծաղկանց վրայ թառած՝ իրեն աղնիւ աշխատանացը հարկ եղած նիւթերը կը ժողվէր։

Արեւ իր ճառագայթարձակ դուլիւր կը բարձրացընէր զուարճալի ու ճոխ երկրին վրայ, ու բոլոր արարածոց նոր կեանք մը կու տար։ Անկէ քիչ մը հեռու ոչխարներու հօտ մը ծաղկազարդ հովտի մը մէջ ցատկըռտելով կ'արածէին. իսկ հովիւը զուարճուած թեամբ մը երկնցած մեծանիստ կաղնիի մը տակ՝ իր գեղջկական տկճորովը օդը կը թնդացընէր։

Թէպէտև ուրիշ ատեն ֆինչէյմ ու իր ընտանիքը կ'ըզմայլէին զարմանալով այսչափ մէկ տեղ եկած գեղեցկութեան վրայ, բայց ան ատենը բնութեան աս տեսարանը ու երկրիս գեղեցկութիւնը մեծ ազդեցութիւն մը էին ըներ իրենց վրայ, որովհետեւ բո-

լոր սրտերնին ցաւու մէջ ըլլալով ու-
րիշ բան չէին մտածեր բայց իրենց
խեղճութիւնը միայն, ու աչքերնու-
ն ամենեւին արտաքին գեղեցկութիւն չէր
երևար:

Եւ զրեթէ կէս ժամ մը քալեր էին
առանց ամենեւին բերաննին բանալու.
իսկ ան ատենը ըսաւ Յուստինէ իր
հօրը.

— Հայր, միտքս բան մը եկաւ,
կ'ուզեմ հրամանքներուդ յայտնել.
Թէ որ մեր ազգականը Վալտը չկրնայ
զմեզ ընդունիլ վաղը ես կը դառնամ
քաղաքը, ու կ'երթամ կոմսուհի Մա-
հոն տիկնոջ՝ որ խնամածու աղջիկ մը
կ'ուզէ իր աղոցը համար, թէպէտեւ
իրեն պահանջած կարողութիւնը չու-
նիմ, բայց կարելի է որ ընդունի զիս՝
գլխով մեր դժբաղդ վիճակին: Իրմէ
ընդունած վարձս կարծեմ բաւական
կ'ըլլայ հրամանքիդ ու մօրս աքրուս-
տին, ինչուան որ Աստուած օգնէ մեզի:

— Շնորհակալ եմ դուստր իմ, քու
այսչափ որդիական սիրուդ վրայ. բայց
չեմ կարծեր որ Մահոն տիկինը կա-
մենայ զքեզ իր քովը առնուել, վասն
զի բաւական գիտութիւն ու կրթու-
թիւն չունիս՝ տան մը մէջ խնամածու

ու վարպետ ըլլալու. դուն դեռ պըզ-
տիկ ես տարւօք՝ ան կրակոտ տղաքը
սանձելու. ուստի հարկ է թողուլ ատ
խորըսերդդ:

— Իսկ թէ որ ուրիշ օգտակար տեղ
մը հանդիպի, ըսաւ Յուստինէ, կը
թողուք զիս երթալ, վասն զի շատ ի-
րաւացի կը տեսնեմ նուիրել իմ անձս
անոնց համար՝ որոնք այնչափ նեղու-
թիւն քաշեր են իմ վրաս:

— Աստուած կը հոգայ, ըսաւ հայ-
րը սիրտը շարժելով աղջկանը սիրոյն
վրայ, յոյսերնիս իր վրայ դնենք,
ձեռքէ չթողուր զմեզ: Ու առաջ եր-
թալով հասան վերջապէս բլրին ստու-
րտը՝ ուր շինուած էր իրենց ազգա-
կան Վալտէի տունը:

Վալտէին կիւնը նստեր էր իր առ-
նը դիմացը չորս կողմը առած իր հինգ
զաւկըները, ու Ֆէնհէյմի բնասնիքը
տեսնալով՝ պոսաց, ու անոնց տխուր
դէմքէն և ծանր քալուածքէն ճանչ-
ցաւ իրենց գլխուն հանդիպած զրժ-
բաղդութիւնը:

— Ո՛վ տէր Աստուած, ըսաւ բարձր
ձայնով մը, արդեօք ի՞նչ բան հանդի-
պեցաւ. գիշերը տեսանք լոյսը ու կրա-
կը, և անհանդիստ էինք մտածելով

զձեզ. խնդրեմ ինչ բանի համար այսպէս տխուր էք:

Ֆէնհէյմ երկինքը նայելով, հառաչեց մէյմը, ու արցունքը որ կը վազէր՝ իրեն, իր կնիքը ու աղջկանը աչքերէն, իրենց խօսքէն աւելի ամէն բան յայտնեցին:

— Իմացայ, ըսաւ Տորթէա Վալտէին կինը, աս ցաւալի գիշերուան դժբաղդներէն էք դուք ալ. բայց այնչափ մի վշտանաք, մեր տունը ձեր առջկն է ահա, բնակեցէք ձեր տանը պէս. գիտնալով Աստուած որ հոս գալու էք, առաջուց հոգաց ձեր պիտոյքը՝ օրհնելով արտերնիս ու այգիներս. ուստի ապահով եղէք:

Ֆէնհէյմ, իր ամուսինն ու աղջիկը, Տորթէան ու տղաքը՝ արցունքներն սրբեցին ու մէկտեղ տունը մտան:

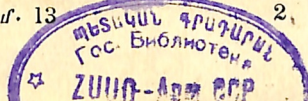
Տորթէան ըսաւ անդրանիկ որդւոյն, Աստուծոյ, հօրդ գնա անտառը, դիտես ուր որ գնաց առաւօտը: Աստուծոյ գլխարկն առած գնաց: Դուք ալ, ըսաւ Տորթէան երկու աղջկանցը, եկէք օգնելու ինծի խոհակերոցը՝ որ ցորեկուան կերակուրը պատրաստենք:

Այս առաքների կինը ամէն կարելի մարդասիրութիւնը ու քաղցրութիւնը

ցըցուց աս խեղճերուն, ու ջանաց զբօսցընել զիրենք ինչուան որ էրիկը դայ: Երբեմն երբեմն կը թողուր խոհակերոցը՝ ասոնց հետ խօսակցելու համար, ու նորէն կը դառնար իր գործքին՝ կերպով մը ասոր ալ անոր ալ հասնելով:

Վերջապէս անտառէն եկաւ Վալտէն, ու Ֆէնհէյմ տեսնելուն պէս, ձեռուները երկնցընելով զրկեց զինքը. — Ինչ կը տեսնեմ ըսաւ, սիրելի բարեկամ, այսպէս ուրեմն Աստուած խիստ կերպով մը ուզեց զձեզ փորձել, երէկ իրիկուն տեսայ ամպերը՝ որ կը ժողվէին ձեր քաղքին վրայ, ետքն ալ հրդեհ, ու շատ մտածեցի զքեզ: Աղաչեցի առ սրբմածն Աստուած՝ որ պահէ զձեզ ամէն վնասներէ, բայց աղօթքս ընդունելի չէ եղած: Որոշըր էի կէսօրընէ վերջը գալ գտնել զձեզ՝ եղածն իմանալու համար, ու հիմա դուք ինծի եկաք ձեր գլխուն հասած խեղճութիւնը իմացընելու. բայց մի յուսահատիք, բնակեցէք մեզի հետ, քանի որ Աստուած հացերնիս կու տայ, դուք ալ կ'ունենաք ձեր մասը: Թէ որ հաւատքնիս կը պարտաւորէ զմեզ օգ-

Ֆէնհէյմ. 13

նեղու սր և իցէ մեր ընկերներուն, ևս առաւել իրաւամբ կը պարտաւորէ օգնութիւն հասնելու անոնց՝ որ մեզի հետ արեւակցութեան կապ ալ ունին. դարձեալ ուրիշ բան չէ մեր ըրածը, բայց եթէ կեպով մը մեր պարտքը հատուցանել ձեզի, որ ուրիշ ատեն այնչափ բարիք ըրեր էք մեզի:

— Կ'օրհնեմ Աստուծոյ զթութիւնը՝ ըսաւ Ֆէնհէյմ, որ մեզի այսպէս ապաւինելու տեղ մը ցըցուց, որով չենք ստիպուիր դոնէ քաղքէ քաղաք շրջելու՝ ինչպէս ուրիշ խեղճերու բաղմութիւն՝ որ շուտ մը տեղ ու բարեւարման գտնար: Ո՛հ, ես անոնց վրայ կը ցաւիմ, վասն զի մեր վիճակը անոնց հետ բաղդատելով՝ շատ քաղցր է, որովհետեւ այսպիսի տան մը մէջ ենք՝ որ զմեզ սիրով ընդունելով ա՛մէն ունեցածներնուն ալ մասնակից կ'ընեն: Կը վայելենք ձեր ազնուական պարգևը, սիրելի բարեկամներ, ու ձեզի հետ կը ընակինք ինչուան որ միջոց մը գտնենք ուրիշ տեղ փոխադրուելու:

Ետքը սեղանի նստան համառօտ աղօթք մը ընելով՝ և երկու ընտանիքը զրեթէ մէկ գերդաստան կ'ե-

րեար. վասն զի իրենց ազգականը առաքինի Վալտէն՝ որ Յուստինէին կնքահայրն էր, ասոր և Ագնէսին մէջ տեղը նստելով ամէն փոյթը կ'ընէր մոռցընելու իր հիւրերուն թշուառութիւնը. հարտարութեամբ փոխեց խօսքը ուրիշ նիւթի մը վրայ, որ քիչ մը հեռացնէ խեղճերուն ցաւը:

Կերակուրն վերջն ալ առաւ տաւալաւ զանոնք անտառը: — Պէտք է, ըսաւ, համեստ զբաղմունք մը փրնտուել մեր վըշտացը ու նեղութեան առտեն, և յուսահատ չիլնալ ցաւերնուն մէջ՝ որ չլիստուի մեր առողջութիւնը: Աստուած մեզի փորձանքներ խըրկելով՝ իր իմաստուն հայրական խնամքը չպակսեցընէր մեզմէ. երանի՛ անոնց որ կը ճանչնան, ու խոնարհելով զիրենք հարուածող դաւազանի տակ, չեն կորսնցընէր վստահութիւննին՝ զթած Հօրը վրայէն որ կը խրատէ զանոնք, այլ ևս առաւել կ'ապաւինին աս փրկութեան խարսխին, աս սուրբ խաչին՝ որ իւրեւ զրօշ մը տրուեցաւ մեզի, որուն շուքին տակը պէտք է պտուինք՝ որպէս զի կարենանք մեր երջանիկ վախճանին հասնիլ: Խաչն է քրիստոնէին բոլոր յոյսը:

Յիսուս խաչին վրայ մեռնելով՝ զանիկա սկիզբ ըրաւ իր յարուսթեան ու յաղթութեանը. վասն զի չէր կրնար յարուսթիւն առնել եթէ չմեռնէր:

Նոյնպէս մենք ալ, փորձանքներէն վերջը, պիտի պայծառանանք վարյոց ու շնորհաց օրը, փառաւորութիւնք անոր հետ՝ որ զմեզ մերձեցընելով իր խաչին՝ կ'ուզէ մասնակից ընել անոր մխիթարութեանն ալ:

— Ես ալ հրամանքիդ պէս կը մտածեմ սիրելի բարեկամ, ըսաւ Ֆէնհէյմ, ու վըստահութիւնս առ Աստուած կը շատնայ տեսնելով չորս կողմս իր սքանչելիքը. կը տեսնեմ հոս հինաւորաց գեղեցիկ ծառերը զորոնք Աստուած մարդուս բարւոյն համար դարերէ ի վեր պահեր է. խիստ մրրիկներով զարնուեր են, թերեւ շատ անգամ իրենց բարձրաբերձ գաղաթուները կայծակնահար եղեր են. սակայն ինչուան հիմա տարերաց բռնութեան դէմ գիմացեր են ու կը դիմանան: Մեծ է մարդս Աստուծոյ առջևը քան բոլոր աշխարհքս. վասն զի այս երեւելի աշխարհս ստեղծելու համար բաւական եղաւ Աստուծոյ մի միայն խօսքը, ու մէկէն ելաւ ոչնչէն. իսկ

մարդս փրկելու համար որդին Աստուած արիւնը թափեց: Կրնայ երբեմն մարդ ամէն ստացուածքէն այսպէս զրկուիլ, բայց Աստուած անոր համար չթողուր զինքը, ու ինչպէս որ կայծակէ զարնուած ծառերուն կուտայ իրենց կանանչութիւնը, ու տերեւներուն գեղեցկութիւնը, այսպէս կը դարձընէ Աստուած գերազանց արարածոյ մը իր ստացուածքը, ուսկից քիչ մը ժամանակ զրկեր էր զինքը. թէ որ աս ալ չըլլայ, բաւական է որ պահէ Աստուած իր բարեկամութիւնը, որով ցաւելու մեծ բան չմնար:

Այսպէս կը խօսէին մէկտեղ աս պատուական մարդիկը, կը ջանային զօրացընել իրենց հաւատքը բարձր մտածմունքներով որ կրօնքը՝ մանաւանդ ան թշուառութեան մէջ՝ մտածել կուտայ, ու իրենց ամէն քայլափոխին՝ բնութեան գեղեցկութիւնը կը զուարճացընէր:

Երբոր տուն դարձաւ Ֆէնհէյմ, վալտէն տարաւ զինքը իրեն ու իր կնոջը Ագնէսին համար որոշած սենեակը: — Թէ որ, ըսաւ Ֆէնհէյմ, երէկ մէկը ինծի ըսած ըլլար թէ ստի-

պուլիմ պիտի աս օր քու քովդ բնակելու՝ չէի կրնար հաւատալ: ստոյգ է որ աշխարհիս մէջ զէպքերը սոսկալի արագութեամբ մը զիրար կը յաջորդեն. և մէկը որ այսօր ինքզինքը հաւուստ կը կարծէ, կրնայ ըլլալ որ վաղուան օրը ողորմելի աղքատութեան մէջ իյնայ. բայց Տէր է Աստուած, ամէն բան կ'ուղղէ իր փառացը ու մարդկան փրկութեանը համար: Օրհնենք իր դատաստանը առանց քննելու, և շնորհակալ ըլլանք իրեն բարերարութեանցը՝ որ մեր վրայ կը սփռէ անդադար:

Ֆէնհէյմ հանգիստ գիշեր մը անցուց հոն՝ հանդերձ իր վշտօքը որ կը տանջէին զինքը, իր սիրաւը հպատակեց Աստուծոյ կամացը, ու ապահովցաւ իր վիճակին վրայ, ինքզինքը յանձնեց բոլորովին Աստուծոյ ձեռքը՝ որ ամէն մարդկային բաղդին գերադոյն իշխանն է: Իր կինը ու աղջիկն ալ իրեն օրինակին հետեւելով յոյսերնին Աստուծոյ վրայ հաստատեցին վրաստահութեամբ մը որ անպակաս իրենց օգնութեան պիտի հասնի:

ԳԼՈՒԽ Գ

Տաւն.

ԱՍ հիւրընկալութենէն քանի մը օր վերջը, գեղին պաշտպան սուրբին տօնախմբութեան օրը եկաւ: Վալտէն, իր կինը ու տղոցմէ մէկ քանին որ առջի սրբութիւննին առած էին, պատրաստուեցան ջերմեռանդութեամբ պատուելու աս գեղեցիկ Օրս՝ հաղորդուելով սուրբ խորհրդոյն. Ֆէնհէյմ ալ իր ընտանեօքը անոնց հետեւելով՝ գնաց հաղորդակից գտնուելու սուրբ սեղանոյն: Եւ երբ արդեօք աւելի մեծ եռանդեամբ աղօթք կրնային ընելու, եթէ ոչ ան տոհմը որ աղբըացած ու զրկուած էին ամէն բանէ: Բորբոքեալ սիրով մը վառուած մերձեցան սքանչելի խորհրդին Աստուծոյ մարդացելոյ, որ ախոռի ու մսրոյ մը մէջ ծնանելով՝ սիրեց աղքատութիւնը, որպէս զի

մարդկանց աչքին բարձրացընէ աս արհամարհ երեցած կեանքը, ու ցուցընէ իր օրինակովը թէ մարդկան երջանկութիւնը՝ հարստութեան վրայ չէ որուն այնչափ փափաքով ետեւէ կ'ըլլան անմիտ մարդիկ: Եւ այնպէս իրենց հաւատքը ու սէրը կ'աւելնար իրենց վըշտօքը:

Ո՞վ կրնայ պատմել Ֆէնհէյմի բաբեպաշտութեան եռանդը՝ առնելով Երկնային հացը, ու Աստուծոյ հետ կապուելովը՝ ուր բոլոր իր պիտոյքը տարածեց Աստուծոյ առջևը, խնդրեց անոր օգնականութիւնը, ու աղաչեց որ պահէ զինքը ու իր ընտանիքը: Երկայն ատեն աղօթքով մխրթարուած ու զօրացած՝ ետ քաշուեցաւ խորանէն: Ետքը ներկայ եղաւ քարոզի ու ձայնաւոր պատարագի: Ի՞նչ մտադրութեամբ լսեց գեղին պաշտպան սուրբ Լորենցիոսի ներբողը, որ մէկ պատուական եկեղեցական մը կուտար: Քարոզիչը աս սուրբ սարկաւ սագին գերագանց առաքինութիւնները նկարագրելէն վերջը, որ Աստուծոյ հաւատարիմ մնալով այնչափ սոսկալի տանջանաց համբերեց, հաւատացելոց յորդոր մըն ալ ըրաւ: Աս-

տուծոյ սէրը վառելու իրենց սրբտին մէջ. իրաւ՝ հիմա մեր օրերը, կ'ըսէր, արիւննիս ֆրիստոսի համար թափելու հալածանք ու բռնութիւն չունինք, սակայն չենք ազատ մեր կրօնքին սրբութեանը՝ վկայութեան պարտքէն, համեստ ու առաքինի կեանքով մը մանաւանդ սուրբ վարքով ու խոնարհ հպատակութեամբ Աստուծոյ կամացը:

Աղուոր ու սրտաշարժ նկարագրութիւն մը ըրաւ թշուառութեանց ու հալածանաց՝ որ շատ սուրբեր առանց մարտիրոս ըլլալու քաշեր են: Ու բոլոր լսողները շարժեց, յորդորելով զանոնք հաստատուն հաւատքով մը անցընելու աս թշուառ կեանքս, որ առանց արեան ու մարտիրոսութեան ըլլալուն համար՝ Աստուծոյ առջև քիչ վարձուց արժանի չէ:

Շատ ազդեց քարոզը Ֆէնհէյմին սրբտին, ու լսած գեղեցիկ հշմարտութիւնները մերձեցուց իր ներկայ վիճակին. նորոգեց իր առաջադրութիւնը աւելի համակամութեամբ մը համբերելու վշտերու և փորձանքներու, որ Աստուած խրկեր էր իր վրան: Ետքը տուն դարձաւ, և իր ազգա-

կանն ալ մասնակից ըրաւ քարոզին իր մտացը վրայ ըրած ազդեցութիւններէն : — Սուրբ Լորենցիոսի օրը մտքէս բնաւ պիտի չանցնի, կ'ըսէր, որ այսչափ մխիթարութիւն ունեցայ, և վստահութիւն մը թէ Աստուած ուրիշ մխիթարութիւններ ալ պիտի տայ ինծի :

Ազնուասիրտ Տորոթեան ալ ան օրը սովորականէն աւելի կերակուր պատրաստեր էր. էրիկն ալ քանի մը շիշ հին ու պատուական գինի գներ էր իր ընտանիքը պատուելու համար :

Երբոր սեղանի նստան, զանազան խօսակցութեան մէջ խօսքը ինկաւ Ֆէնհէյմի որդւոյն վրայ : Աս պատանին լաւ բարեպաշտական իրութիւն առած էր հօրմէն. բայց երբոր տասներու թը տարուան եղաւ, խանութի սպասաւորի մը չար օրինակին հետեւելով՝ ու անոր ձեռքովը ծածուկ կարգաւոր մանառակ գրքեր, բալորովին ապականեցաւ տղուն վարքը : Երբոր իմացաւ Ֆէնհէյմի, որ ծառային իր որդւոյն չար խրատներ կու տայ, ճամբայ դրաւ աս անարգ ապականիչը . բայց անդգամութեան թոյնը ընկած էր մէյմը պատանւոյն սիրտը, որն

որ քիչ տեսնէն գերի եղաւ աս անօրէնին չար խրատներուն : Շատ փորձ փորձեց Ֆէնհէյմ զարձնելու որդին աս կորստեան ճամբայէն. նախ երկար տեսն քաղցրութեամբ ջանաց, ետքը խստութեան ձեռք զարկաւ, բայց ընդունայն ջանք :

Ահամայ կը համբերէր պատանին հօրը խնամոցը, հայրենի լուծ անուանելով, ու յարմար միջոցի մը կ'ըսպատէր ազատելու անկէց : Վերջապէս օր մը յաջող դէպք մը ունենալով՝ ելաւ փախաւ թշուառը հօրը տունէն, որ ամենեւին չյայտնուեցաւ ինչ ըլլալը : Շատ տարիներ անցեր էին ու խեղճ հայրը ամէն կարելի եղած ջանքը ընելէն վերջը՝ որդին գտնելու համար, լռեց, կորսուած սեպելով տղան : Սակայն ամէն անգամ որ տղուն վրայ խօսք կ'ըլլար չէր դադրեր արցունք թափելէն, ու սրտին վէրքը՝ աս անառակ տղուն աներևոյթ ըլլալուն վրայ՝ ոչ երբէք կ'առողջանար :

— Ո՛հ, կ'ըսէր սեղանին վրայ, աւելի սիրով կը համբերէի ստացուածոցս կորըստեանը վրայ, միայն թէ տղաս մէկը ինծի դարձնէր : Յօժարութեամբ կը նուիրէի հարստութիւնս,

թէ որ կարելի ըլլար քովս պահել
որդիս՝ հսկելով իր երիտասարդ հա-
սակին վրայ, ուղղելով զինքը առա-
քինութեան ճամբուն մէջ։ Ափսոս ,
այսչափ տարի մեղմէ հեռու ինչ կ'ը-
նէ արդեօք . առանց առաջնորդի , ա-
ռանց խորհրդոյ , թողուցած ինքզին-
քը չար յօժարութիւններուն ետեւէն .
ո՞ գիտէ ինչ մուրումնային մէջ կը
տապըլտըկի՝ հաւատքը , կրօնքը ու-
րացած , պատիւը ոտքի տակ առած ,
հոգին կորսնցընելով հօրը անունն ալ
կ'աւրէ։ Աս սարսափը գիշեր ցորեկ
մտքէս չելլէ , ու կը դառնացընէ իմ
կեանքս։ Ա՛հ , ինչու . չեն ուզեր որդիք
իմանալ իրենց ծնողացը սէրը . այս-
չափ անգութ չէին ըլլար թերեւ , ու
այսպէս սոսկալի ցաւեր չէին պատ-
ճառեր իրենց մուրթերովը։ Աս խօսքերս
կը զրուցէր , ու յորդ արցունք կը
թափէր։

Վալտէն դարձուց խօսքը , ու Տո-
րոթէան ելաւ եփել տուած կարկան-
դակը բերաւ՝ դրաւ սեղանին վրայ ,
երկու գեղեցիկ սապատներու մէջ տե-
ղը՝ որոնց մէկուն մէջ կեռաս կար ,
մէկաւրին տանձ։ Տղաքը որ ինչուան
ան ատենը լուռ կեցեր էին՝ սկսան

խօսիլ , և ուրախութիւննին աւելցաւ
տեսնալով գեղեցիկ տանձերը , որ աս
տարուանս առջի ժողոված խայրիքն
էին . Տորոթէան՝ գեղեցիկներէն ընտ-
րեց ու իր ազգականացը հրամցուց։
Յէնհէյմ տեսնելով տանձերը չկրցաւ
ճածկել ունեցած զգածմունքը , ու
սկսաւ ժպտիլ։ Ագնէս ու աղջիկը ի-
մացան իր մտածմունքը , վասն զի
ամէն անգամ որ սեղանի վրայ տանձ
տեսնէր աս պատուական մարդը՝ կը
խօսէր Սիեկէրի վրայ։

Վալտէն աղաչեց որ պատմէ աղյցը
աս պատմութիւնը՝ որ չէին գիտեր ,
որպէս զի իրենց բարի օրինակ մը ըլ-
լայ յարգութեան ու երախտագիտու-
թեան։ Յէնհէյմ հաւանեցաւ իրենց
փափաքին , ու սկսաւ այսպէս իր
պատմութիւնը։

— Իմ շատ ճամբորդութեանցս մէջ ,
որ ատենօք կ'ընէի վաճառականու-
թեանս պատճառաւ , օր մը հասայ
մէկ աղուոր ձոր մը՝ որ կը հանէր
ան դորձարանը՝ ուր այլ և այլ բաներ
պիտի ապսպրէի։ Առջի անգամն էր
որ աս ձորս եկեր էի . ուստի կը կար-
ծէի որ դառնամ հոն գեղեր , ու պան-
դոկներ , բայց խաբուեցայ։ Շատ փար-

սախ ճամբայ ըրեր էի, ու տաքը կը նեղէր զիս, և սաստիկ ծարաւ մը ունէի, ծարաւս անցընելու բան մը չունէնալով հոն: Սակայն կըցածիս չափ կը ջանայի ճամբաս առաջ տանիլ. մէյ մ'ալ տղայ մը տեսայ՝ որ անտառէն կ'ելլէր, գլխին վրայ տանելով խուրձ մը փայտ, ու մէկ ձեռքը գեղեցիկ տանձ մը: Կեցայ զիտելու աս գեղեցիկ տղան. — Ըսէ ինծի բարեկամ, հարցուցի իրեն, տանձդ կ'ուզե՞ս ծախել ինծի. ծարաւէս կը մեռնիմ կուր, ու կը վախեմ թէ պիտի չհանգըպիմ պանդոկի մը, ուստի կ'ուզեմ քիչ մը զովանալ. առ աս քառասունց զրամը թէ որ կ'ուզես տանձը տալ: — Պարոն, ըսաւ տղան, ես աս տանձէս ուրիշ բան չունիմ, ան ալ հօրաքոյրս տուաւ ինծի որ դացեր էի տունը, վարը աս լեռան ետեւ, ու տեսնալով որ գեղեցիկ է տանձը՝ ուղեցի մօրս տանիլ, բայց որովհետեւ սաստիկ ծարաւած եմ կ'ըսէք՝ ահա կու տամ ձեզի: — Դու բարի տղայ մը կ'երևաս, ըսի իրեն, որ այսպէս մայրդ կը հողատ. ահա քառասունցը որ անշուշտ իրեն աւելի հաճոյական է քան աս տանձը:

— Ո՛հ, Պարոն, ըսաւ տղան, պահէ ստակդ, աս ողորմելի տանձը այնչափ գնով մեղք է. հրամայեք կերէք տանձը՝ ու զովացէք: Առի պտուղը ու կերայ, զարմանալով տղուն անմեղ պարզութեանը ու ազնուութեանը վրայ. շատ մը բաներ հարցուցի ծնողացը վրայօք, իրենց վիճակին ու բաղդին, իմացայ որ հայրը աղքատ վարձուոր է եղեր՝ տղոց տէր մարդ, անունը Թոմաս Սիեկէր, և կը բնակէր Զալթէ ըսուած գեղը: Աս ամէնը զրեցի տեսարկիս մէջ. կեցիք բարով ըսի տղուն, խոստանալով երկրորդ օրը երթալու տեսնելու իր ծնողքը: Ճամբաս առաջ կ'երթայի մտածելով թէ ի՞նչ կրնամ ընել աս ազնուամիտ տղուն, ու մէկէն միտքս եկաւ քովս առնել զինքը, սորվեցընել ու կրթել վաճառականութեան մէջ. վասն զի իրեն տուած պատասխանները յայտնի ըրին որ խելացի ու սուր մտքով տղայ մըն է, ու թէ որ երթալով իր մտքին կարողութիւնները կատարելագործուին, որ մը երեւելի մարդ կ'ըլլայ, ուստի հաստատուեցայ խորհրդոյս մէջ:

Երկրորդ առաւօտը դացի գտնելու

Աղբիւնոսի ծնողքը, ու հոն տեղեկացայ թէ ինչ որ ըսաւ ամէնն ալ շիտակ են եղեր: Հարցուցի տղան: Հօրը թէ Աղբիւնոսը կ'ուզէ՞ յանձնել ինծի, խոստանալով հոգալու ինչպէս թէ որդիս ըլլար, կրթեալ զինքը քրիստոնէութեան մէջ, սորվեցընելու վաճառականութիւն, ու իրեն ապահով վիճակ մը ճարելու: Հայրը խնդրեց ինծմէ ութը օր՝ մտածելու աս բանիս վրայօք, ու հարկաւոր տեղեկուլ թիւններ առնելու: Աս խնդրքը շատ իրաւացի երեցաւ ինծի, որովհետեւ աս մարդս ամենեւին չէր ճանչնար զիս, ուստի իրաւունք ունէր տեղեկանալու նախ թէ ինչ մարդ եմ. որպէս զի ապահով ըլլայ թէ որդին չիյնայ պիտի ամբարշտի մը ձեռք՝ որ կըրնար զինքը կորսընցընել:

Ութը օրէն վերջը՝ բերաւ տղան, ըսելով թէ ինչպէս որ տեղեկացայ հրամանքներնուդ վրայօքը, շատ ուրախութեամբ ամենեւին առանց տարակուսի կը յանձնեմ ձեզի տղաս: Ուստի Աղբիւնոսը քնաց ինծի հետ, ու շատ ուրախացայ որ այսպէս լաւ բանի մը ձեռք զարկի: Գպրոց խրկեցի զինքը, ուր քիչ ատենուան մէջ իր

կատարելութիւնները յայտնի ըլլալով՝ առջինը եղաւ իր դասին մէջ: Շատ ատեն չանցաւ առջի իր հաղորդութիւնը առաւ. ու զարմացուց ամէնքը իրեն հրեշտակական բարեպաշտութեանը վրայ: Իր բարի վարքովը հանդերձ իրեն հպատակութեամբը՝ շատ սիրելի եղաւ ինծի, և կամաց կամաց կը սորվեցընէի իրեն վաճառականութեանս վարպետութիւնները: Շատ անգամ կը բաղդատէի իր փոյթը, հաւատարմութիւնը ու ճշդութիւնը պարտքերուն մէջ, որդւոյս անհոգութեանը ու անկարգութեանցը հետ, ու միշտ կը փափաքէի որ որդիս ալ անոր նախանձաւոր ըլլար:

Աղբիւնոս մեծամեծ ծառայութիւններ ըրաւ ինծի, ու երբոր կը մտածէի հաստատելու զինքը որոշ վիճակի մը մէջ, յանկարծ ինծի բարեկամ վաճառականներէն մէկը խնդրեց օր մը՝ օգնական պատանի մը, որուն կարենայ վստահիլ ըսլոր գործքը իր երկայն ճանքորդութեանցը միջոցը, որ ստիպուած էր ընելու: Խօսեցայ Աղբիւնոսի վրայօքը՝ որ շատ անգամ տեսեր էր իմ քովս: Շատ ուրախացաւ լսելով թէ աս զգօն ու զործու

նեայ պատանին իրեն կ'ուզեմ տալ.
թէպէտ ինծի խիստ ծանր էր բաժ-
նուիլ աշակերտէս, բայց սակայն խօսք
տուի՝ զիսնալով որ աս նոր վիճակին
մէջ Ադրիանոս աւելի կրնայ առաջ
երթալ՝ քան իմ քովս. ինչպէս որ
չխաբուեցայ ալ:

Վաճառականը շուտ մը ճանչցաւ
իր նոր օգնականին գեղեցիկ բնաւու-
րութիւնները, ու ինչպէս թէ իր որ-
դին ըլլար այնպէս սիրեց զինքը՝ տա-
րի մը ծառայութենէն վերջը՝ բոլոր
իր բաներուն հօգը իրեն յանձնելով
բոլորովին անոր վստահացաւ: Ադրիա-
նոս իր տիրոջը վստահութեանը հա-
մեմատ հաւատարմութիւն ցըցուց, ու
այնպէս աչքը մտաւ որ իր մէկ հա-
տիկ աղջկանը հետ զինքը կարգեց:
Քիչ մը ատենէ ետքը մեռաւ վաճա-
ռականը՝ իր փեսին շատ հարստու-
թիւն թողլով. բայց այս բարեբաղդ
ամուսնութիւնը երկայն չտևեց, վասն
զի տասնըութը ամիսէն վերջը մեռաւ
նոր հարսն ալ, որուն պատճառ եղաւ
անգամ մը զժքաղցութեամբ սահելով
իյնալը: Այսպէս Ադրիանոս տէր ե-
ղաւ այնչափ հարստութեանց, ու ին-
չուան հիմա մեծ խոհեմութեամբ կը

տնտեսէ ու տարուէ տարի շատցը-
նելու վրայ է:

Ահա սիրելի աղաք, Ադրիանոսի
պատմութիւնը, որուն երջանկութեա-
նը տանձ մը պատճառ եղաւ: Ահ,
անշուշտ գիտեմ, ըսաւ Ֆէնհէյմ, թէ
որ Ադրիանոս իմանար իմ խեղճու-
թիւնս՝ օգնութեան կը վազէր ինծի
մէկէն. ազնուական սիրտ մը ունի
որ առանց կարեկցութեան չթողուր
աս թշուառութեանը մէջ իրեն եր-
ջանկութեան պատճառը:

Աս վերջի խօսքը՝ Վալտէին սաս-
տիկ դպաւ ու սկսաւ մտածել. և քանի
մը վայրկեան լռութենէն վերջը՝ մէյ
մըն ալ յանկարծ եղաւ սեղանէն,
մօտիկցաւ իր աղքականին քովը, ձեռ-
քը բռնելով ըսաւ. — Սիրելի բարե-
կամ, Աստուած միտքս խորհուրդ մը
ձգեց, որ պէտք է յայտնեմ քեզի.
Ադրիանոս Սիեկէն իր ունեցած վի-
ճակին վրայօք քեզի պարտական է,
վասն զի Աստուծմէ վերջը՝ դու ես իր
երջանկութեան պատճառը: Կը ճանչե-
նամ իր բարի սիրտը ու սէրը որ ունի
քու վրայ, ուրիշ մարդկանց չիմանիր
որ կը մոռնան իրենց եղած ծառայու-
թիւնը, ու ապերախտութեամբ մը չեն

ուղեր ճանչնալ զանոնք որոնց պարտաւոր են: Կ'երթամ իրեն ու քու վիճակդ կը յայտնեմ. վասն զի քու հասակդ չթողուր քեզի աս ճամբորդութիւնը ընելու. բայց ես որ ուժս տեղն է, ու բոլորովին առողջ եմ, կրնամ ընելու աս պզտի ճամբորդութիւնս: Աս իրիկուն կ'երթամ գիւղապետին, ու տասնըհինգ օրուան համար հրաման կ'առնում. յուսում որ չէ չքսեր, ու վաղը ճամբայ կ'ելլամ Ադրիանոսին երթալու. ո՞ր գիտէ թէ աս տանձը քեզի երջանկութիւն մը չբերէ: Ֆէնհէյմ, սաստիկ սիրտը չարժելով ազգականին աս պատրաստականութեանը վրայ, ուղեց ընդդէմութիւններ հանել, բայց Վալտէն հաստատուն կենալով իր մտքին վրայ, առաւ գլխարկը և դաւադանը ու ելաւ գնաց քաղաքը:

ԳԼՈՒԽ Դ

Ճամբորդութիւն.

ՎԱՍԷՆ, զիւրաւ հրաման առաւ քաղաքապետէն իր ճամբորդութեանը համար: Ֆէնհէյմի գլխուն եկած դժբաղդութիւնը խիստ մեծ էր, ուստի անոր համար ալ այսպիսի իրաւացի խնդիրքի մը դէմ արգելք չեւաւ: Մեծ ուրախութեամբ Վալտէն՝ որ տասնըհինգ օրուան համար ճամբորդութեան հրաման առաւ, տուն դարձաւ շուտ մը, ու իմացուց թէ երկրորդ օրը ճամբայ կ'ելլայ աճապարելով կարգի գնել իր ազգականին բաները: Եւ ինչպէս որ խոստացաւ առաջօտը ելաւ կանուխ, պզտի կապոց մը ըրաւ իրեն հարկաւոր եղած բաները. ըրաւ նախաճաշիկը, առաւ ձեռքը դաւադանը, մէջքը կապեց իր պրզտի սուրը, և տունէն ելաւ երկու ընտանեաց բաւմաղթութիւնը ու օրհնէնքը առնե-

լով: Տորոթէա իր կիներ տեսնելով որ իրիկունը կ'երթար վախճնալով որ չըլլայ թէ դժբաղդութիւն մը հանդերձ իրեն համբարդութեանը մէջ, կը նայէր ու կու լար: Իսկ Վալտէն կ'ապահովըցընէր զինքը ըսելով Աստուած կ'առաջնորդէ համբուս, ամենեին իր պահապանութեանը ապաւիններ եմ որովհետեւ եղբայրս իրութեան դարձք մըն է ըրածս, ուստի մի լար, տասներհինգ օրէն կը դառնամ, ու տեսնես որ բարի բարի լուրեր պիտի բերեմ, աղոյգ աղօթք ընել տուր ամէն օր ինծի համար որ Աստուած վտանգներէ պահէ զիս, վասն զի կը լսէ Աստուած անմեղաց աղօթքին:

Ֆէնհէյմ ինչուան համբուն ծայրը իր հետը գնաց՝ երկար ատեն խօսելով մէկ տեղ, վերջապէս բաժնուեցան երկու բարեկամներ մէկ մէկէ, աչքերնին արցունքով լեցուած:

Վալտէն արցալուսին՝ դեռ արեւ չելած հասաւ քաղաքին դուռը, ու դէպ ի հըրդեհած տեղը սկսաւ երթալ. տեսաւ հոն կրակին ըրած աւերմունքները, որ ամբողջ թաղ մը բոլորովին այրեր ու աւերակ դարձուցեր էր. պատերը կէս մը փլված ու ծխէն սև-

ցած, մոխրի կոյտերը, խեղճ ողորմելի տեսարան մը: Երբոր կ'անցնէր Ֆէնհէյմի տանը աւերակին դիմացէն, այնպէս աս տեսարանովը սիրտը տակնու վրայ եղաւ որ սկսաւ արցունք թափել. — Ա՛հ, ըսաւ ինքիմէն, թէ որ Աստուած կամենայ տարիէ մը կը տեսնենք աս տուն՝ թէ ոչ բոլորովին շինուած, գոնէ շինուելու վրայ. որպէս զի խեղճ ազգականս գլուխը խօթելու տեղ մը գրանէ: Աս քաղցր յուսով՝ սիրտ առած Վալտէն այնպէս փութով կը շարունակէր համբան, որ վեցերորդ օրը հասաւ իրիկունն դէման քաղաքը ուր կը բնակէր Ադրիանոս Սիեկէր, որն որ իմացեր էր օրագիրներէն Ֆէնհէյմին գլխուն հասած դժբաղդութիւնը, և պատրաստուեր էր լըղլթով մը հրաւիրելու զինքը որ գայ իր քովը բնակի հանդերձ ընտանեօք:

Ադրիանոս զՎալտէն տեսածին պէս՝ սկսաւ լալ, ու պատմեց իր պարտքերը որ ունէր իրեն հին բարերարին: Մեծ յանցանք է, կ'ըսէր, թողուլ առօգնական աս պատուական ընտանեօք. քանի մը օր ինծի հետ կեցիր, ըսաւ, որ տեսնեմ ինչ բան կրնամ

ընել հիմակու հիմա, վասն զի Սիեկ-
լէր այրի ըլլալով կը փափաքէր՝ որ
Ֆէնհէյմ գայ իր տունը բնակի, բայց
երբոր Վալտէն ըսաւ, թէ մեծ վիշտ
կ'ըլլար իրեն թողուլ իր ծնած քաղա-
քը՝ դէմ չկեցաւ Սիեկլէր:

Վալտէ մեծ պատիւ գտնելով Ա-
դրիանոսէն, հանգչեցաւ ճամբուն աշ-
խատանքէն. շատ անգամ խօսքը ըն-
կաւ Ֆէնհէյմին ու իր սրբույն վրայ,
որն որ բոլովին կորսուած կը կար-
ծուէր: Սիեկլէր միշտ իր բարեկամին
վշտին ցաւակից եղեր էր, ինչուան
կ'ըսէր թէ հարստութեանս կէսը կու
տամ, թէ որ կարելի ըլլայ բերել տալ
աս տղան իր ծնողացը քով: Վերջա-
պէս հասաւ օրը որ Վալտէ ետ դառ-
նալու էր. տարաւ զինքը Սիեկլէր իր
սենեակը ու ըսաւ. — Ահա սիրելիք
իմ Վալտէ, թուղթ մը քսան հազար
Քրանքի, որ սեղանաւորաց տոմսա-
կով կը խրկեմ Ֆէնհէյմին: Իմ խոր-
հուրդս աս է, որ փոխանակ տունը
չինելու, որ երկար ատեն կը քշէ,
եղածին ու ժամանակին յարմար տուն
մը գնէ. որպէս զի շուտ մը սկսի իր
վաճառականութիւնը: Կուտամ ես աս
գումարս իբրեւ փոքր նշան մը երախ-

տադիտութեան՝ իրեն ինծի ըրած այն-
չափ բարեացը փոխարէն, իսկ թէ որ
սերիչ բանի ալ կարօտութիւն ունե-
նայ, պատրաստ եմ միշտ օգնելու:
Ա՛ն սա պղտի յիշատակն ալ դրամոց
գումարին հետ. աս ոսկիէ տանձը
որ կը տեսնես՝ շատ տարի է որ չի-
նել տուեր եմ, որպէս զի յիշեմ միշտ
թէ տանձ մըն է եղեր իմ երջանկու-
թեանս պատճառը: Տուր աս ոսկի
տանձը իմ հայրագրիս ամուսնոյն որ
պահէ, աս մատնին ալ Յուստինէին
տուր. ըսէ Ֆէնհէյմին, որ իր անունը
անջնջելի գրերով սրտիս մէջ գրուած
է, ու ո՛չ երբէք պիտի մոռնամ ինծի
ըրած բարեքները: Հիմակու հիմա չեմ
կրնար տեսնել նորէն աս իմ պա-
տուական հայրս, յայտնելու իրեն
սրտիս զգացմունքները որ ունիմ միշտ
վրան. իսկ քեզի առաքինի Վալտէ,
որ աս ճամբորդութիւնս յանձն առեր
ես Ֆէնհէյմի համար, կու տամ այս
փոքր նւէքս իբրեւ ճամբու ծախք. և
տուաւ իրեն պղտի կծիկ մը քսան
լուիզ ոսկի փաթթած:

Վալտէ շնորհակալ եղաւ ազնուա-
միտ Ադրիանոսին ընծաներուն, առաւ
ամէնը, գրաւ գրպանը, ու պագտուե-

լով Ագրիանոսին հետ ուզեց բաժնուիլ։
Իսկ Ագրիանոս տարաւ զինքը գաւի-
թը՝ ուր գեղեցիկ ձի մը կապուած
էր. աս ձին վալտէին տուաւ համբայ
ընելու համար, և պահէ ըսաւ ին-
չուն որ ուզեմ նորէն։ Բարեսիրտ
վալտէն կը զարմանար Ագրիանոսի
ըրածներուն վրայ, ու աչքերէն ար-
ցունքը կը թափէր։ Սիրով Ագրիա-
նոսին ձեռքը բռնած՝ վերջի բարեւ
տուաւ, ու ձին հեծնելով համբայ ե-
լաւ ուրախութեամբ. որ այսպէս ա-
ղէկ լուրեր պիտի տանի իր վըշտա-
ցեալ ազգականներուն։ Կը մտածէր
համբան Ագրիանոսի տուած խրատին
վրայօք, ու իրեն ալ աղէկ երեցաւ
որ Ֆէնհէյմ փոխանակ իր տունը նո-
րէն շինելու՝ ուրիշ մը գնէ, ու ա-
ռանց ժամանակ կորսընցնելու վա-
հառականութեանը ձեռք զարնելով իր
բաները կարգի գնէ։ Շնորհակալ եղաւ
Աստուծոյ որ Ագրիանոսի միտքը այս-
պիսի օգտակար խորհուրդներ ձգեց։
կը մտարկէր ձին շտապելով համբան։

ԳԼՈՒԽ Ե

Անակեկալ դիպոքս.

ՎԱՍԻ անցեր էր կէս համբան
երբոր կրնորդ օրը իրիկուն գէմ հա-
սաւ գեղեցիկ անտառի մը բերան, և
միտքը գնելով որ անտառին ծայրը
երեցած գեղը գիշերը անցընէ. կը
մտածէր իր կինը, աղաքը, ու Ֆէն-
հէյմը, ու կ'երեւակայէր թէ ի՞նչպի-
սի ուրախութեան պատճառ պիտի ըլ-
լար իր դարձը։ Ճամբան խորտուբորտ
էր, զանազան ելեէջքներով, տեղ տեղ
նեղ ու տեղ տեղ լայն. ասդին անդին
մեծամեծ կաղնիներ ճիւղերնին տա-
րածած բարձրաւանդակին վրայ ինչ-
պէս շարժական կամար մը համբորդ-
ներուն գլխուն. մէկալ կողմանէ մոխ-
րագոյն ժայռեր աշտարակի պէս տըն-
կուած՝ կարծես թէ կ'ոպառնային ի-
րենց տակը ճզմել աս տեղէն անցնող
համբորդները։ Մողէսները ժայռերէն

ներս կը մտնային արեգական ինքնա-
լու վըր, հոն սկիւռու կենդանիները ճիւղէ-
ճիւղ կը ցաթկէին դեռ իրենց լոռա-
շէն բոյներին չբաշուած, հեռուէն
աղաւնիի վու վու մնչելու ձայնը կու
գար, ու անտառի երգիչները կը հնչե-
ցնէին իրենց սուր զուարթ երգերը:

Վալտէ բնութեան գեղեցկութեամբ
բը զուարճացած կը զմայլէր աս գե-
ղեցիկ տեսարանովս. մէյ մըն ալ յան-
կարծ լսեց բազմութեան մարդկանց
ձայն մը, որ կ'ելլէր թանձր անտառին
մէջէն: Ուժով մը մտրակեց ձին վտան-
քէն խալսելու համար, բայց հրաձան
մը պարպուելով ձիուն վրայ՝ անկա-
րելի եղաւ իրեն առաջ երթալ, վասն
զի ձին վիրաւորուած կանկ առաւ,
ու հոն մէկէն ութը զինեալ աւազակ-
ներ յարձակեցան վրան՝ քաշեցին զին-
քը ձիովը, տարին քարանձաւ մը ուր
որ հաստատած էին իրենց բնակութեան
որջը: Աս սատանայի նման մարդիկը
ժողովուեցան խեղճ Վալտէին վրայ,
ձեռքերը ետեւ կապեցին, ու սկսան
վրան փնտռել. հանեցին թղթոց պա-
հարանը ուր էր փոխանակագիրը, ոս-
կի տանձը, մատնին, իր ծամացոյցը,
ունեցած դրամը, դտան նաեւ Սիեկ-
լէրի՝ ֆէնհէյմին խրկած թուղթը:

Աս թղթին հասցէն տեսնելով ա-
ւազակապետը թալկահար սկսաւ դող-
դըղալ, զարմանքով մը նայեցաւ Վալ-
տէի վրայ ու հառաչեց: Մէկալ ա-
ւազակները տեսան առ իր այլայլու-
թիւնը, ու չէին գիտեր թէ ի՞նչ կը
նշանակէր. — Զրուցէ ինձի, ըսաւ
աւազակապետը Վալտէին, կը խնա-
յենք կեանքիդ թէ որ ըսես ուսկից
կու դաս, ո՛ւր կ'երթաս, ի՞նչ կը նշա-
նակէ այս տանձը, մատնին ու տոմ-
սակներու կապոցը: Յուսալով Վալտէ
չարժեղ աս ազգամեքուն սիրտը, պատ-
մեց եղածը, ու իր ճամբորդութեան
վախճանը: Իր պատմութիւնը՝ որուն
մէջ տեղ տեղ խրատներ ալ կը խառ-
նէր, կ'երևար թէ ազդեցութիւն մը ը-
րաւ աւազակներուն, բայց այս ազդե-
ցութիւնը քիչ տեղեց, սաստիկ խստա-
ցեւ էր սրտերին չարութեանց մէջ. ու
անկարելի էր առաքելն Վալտէին ազ-
նուակաւ խորատներովը կակըղնալ:

Բայց աւազակապետը խելքը գլխէն
կորսնցուցած՝ բոլոր մարմնով կը դող-
դըղար, ու ծառի մը կոճղին կռթնած,
գետինը նայելով տխրութեամբ լուռ
կը կենար: Վերջապէս սաստիկ լաց
մը սկըսաւ, ու մեծ հառաչանքով
կանչեց:

— Ան ամէն բանը՝ որ լսեցիք բաւականներ, աս առաքելն իմարդուն բերնէն, իմ հօրս վրայ է։ Ով Տէր Աստուած, ինչ կ'ընեմ ես ծնողքէս հեռացած, անօրէնութեանց մէջ կ'անցընեմ օրերս։ Հայրս խեղճութեան մէջ ընկեր է, որդի մը ունի որ իրեն ամենեւին օգնութիւն չըներ և ահա օտար մը օգնութիւն կը խրկէ հաստատելու զինքը իր բանին գործքին մէջ։ Ով չարագործութեանցս ընկերներ, սպաննեցէք զիս, կամ թողուցէք երթալ հօրս գերկը իյնալ՝ որ թողութիւն տայ, և կարենամ ասկէց վերջը իրեն օգնական ըլլալ։ Աս մարդս՝ որ բռներ ենք, իմ ազգականս է՝ լաւ կը ճանչնամ զինքը, թէպէտ ինքը թերեւս զիս չի ճանչնայ ամենեւին։

Թողուցէք զիս որ հեռը երթամ, չեմ կրնար ալ ձեզի հետ կենալ, աս անօրէն կեանքս՝ որ քիչ մը առաջ կը սիրէի, ատելի է ինծի աս վայրկեանս մէջ ու միտքս զրի ալ վերջ տալու։ Արժեք մէկ ապահով ճամբան աս է, բաժնուինք մէկ մէկէ, քանի մը օր է որ աս տեղս եկեր ենք, ու քանի մը աւազակութիւն դեռ ըրինք, ու ետեւէ ես զմեզ բռնելու։

Քակենք աս դարշէլի միաբանուութեան կապը որով միացանք, իւրաքանչիւրը ջանայ Աստուծոյ հետ հաշտուելու, ամէնքնիս ալ յանցաւոր ենք՝ զառնանք առաքելութեան ճամբան։ Թողունք ալ աս կեանքս՝ որ վերջապէս օր մը շղթայի՝ ու կախաղանի զմեզ պիտի մատնէ։ Կարճութեամբ մերժենք թողունք աս անզգամութիւնը, որ մեր կորստեանը համար սատանան միտքերնիս ձգեց։ Մեր տղայութեան կրօնքը կ'ընդունի զմեզ նորէն իր գերկը, կը ներէ Աստուած ալ մեր մեղացը։

Աս խօսքերէս վերջը՝ որ բարկութեամբ մտիկ ըրին աւազակները, ահագին խռովութիւն մը ելաւ, ու կատաղած աւազակները բացին սուրերնին, ու սպառնալով իրենց մեծին ժողովեցան չթողու զինքը՝ որ երթայ, և ահագին զուռում գոչում կ'ընէին։ Ասոնց ընկերութիւնը սատանաներու ժողով մը կը նմանէր, ամէնը մէկ բերան կը պոռային, կը հայհոյէին, կ'անիծէին աւազակապետը, ու ծաւաւի կ'երևային չարագործութեան։ Վալտէ արձանի մը պէս անշարժ մնացած էր չզիտնալով թէ ինչ պիտի

գայ գլխուն. սարսափած էր՝ որ չըլլալ թէ աւազակները վրան վազեն փարատելու զինքը՝ որ աս շփոթուած թեանս պատճառ եղաւ անոնց։ Ուստի հոգին Աստուծոյ յանձնելով կ'ըստպասէր մահու, և կինը ու տըղաքը միաքը բերելով վախով մը կը դողար սիրտը։ Թէպէտ խղճմտանքը մաքուր էր որ և իցէ ծանր մեղքէ, բայց կը վախէր դարձեալ այսպէս անպատարաստ առանց սուրբ խորհրդոյ՝ Աստուծոյ դիմացը ելլալ։ — Ո՛վ Աստուած բարերար, կ'ըսէր սրտէն, աս քու կամքդ է՝ որ ես մեռնիմ՝ հոս չարագործներուն մէջ, ողորմէ հոգւոյս, ու մեղացս նայելով մի դատեր զիս. օգնէ իմ կնոջս և որդւոցս, ու իմ մահս փրկուեալ ըրէ աս չարագործներուն որ մոռցեր են զքեզ։

Յանկարծ աւազակներէն մէկը նշանըրաւ որ թողու երթայ. Վալտէ իբրեւ հրաշքով մը աս անօրէն մարդկանց մէջ ազատած՝ մէկէն հեռացաւ անկէց, ըստիպուելով թողուլ հոն ամէն ունեցածը՝ որ յափշտակեցին։ Երբոր ճամբայ ելաւ, կեցաւ քիչ մը, լսեց աւազակներուն աղաղակը՝ որ երթալով կը բարձրացնէին խիտ անտառին

մէջ։ Իսկ ինքը Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալով՝ որ ազատեց զինքը աս վտանգէն, սկսաւ երթալ ան գեղը ուր որ միաքը դրեր էր զիշերը անցընել։ Մընկուելները սաստիկ կտրած էին կրնար ոտուները շարժել, այնպէս խռովեր էր գլխուն եկած թշուառութենէն, կ'երևար իրեն թէ բոլոր անգամները կոտորեր են, ու սաստիկ հոգնած դադրած հասաւ գեղը։ Հոն թշուառութիւն մ'ալ վրայ եկաւ, դեռ պանդուկը չմտած նայեցաւ գրպանը որ աւազակները մէկ պզտի դրամ մ'ալ չեն թողուցած. ուստի անկողին վարձելու և իրիկուան քիչ մը կերակուր ուտելու ստակ չունենալով, ստիպուեցաւ խնդրել մէկէն մէկալէն որ ան գիշեր զինքը իրենց տունը ընդունին։ Պատմեց գլխուն եկածը, ու աս գեղիս աւաքինի բնակիչքը ճանչցան երեսի գեղնութենէն ու շտրթմունքէն՝ որ սուտ չէ ըսածները. ընդունեցան տուն մը, ուր կերաւ ու պառկեցաւ, շնորհակալ ըլլալով ան աւաքինի հերկագործին որ ընդունեց զինքը։

ԳԼՈՒԽ 9.

Պարթ.

ԱՌԱՌՈՏԸ տեսնելով որ երէկուան վախը քիչ մը անցեր է, համբայ ընկաւ դարձեալ Վալտէն. արեգակը ելելու վրայ էր և աղուոր օր մը կը դուշակէր. ծառերուն քաղցր բուրմունքը, թռչնոց երգը միջատներու բզկանքը ու դալար խոտերու վրայ թռչտիլը՝ կարծես թէ բարեկէ մըն էր օրուան աստղը: Բնութեան այսպէս զուարթ ու զանազան գեղեցկութեանցը մէջ տխուր էր Վալտէն կը շարունակէր համբան գոհ ըլլալով որ բարի դորձքի ձեռք զարկաւ, ու Աստուծոյ կը յանձնէր իր թշուառ բարեկամին բանը: Երբեմն կամաց երբեմն ալ փութով կը քալէր. հաճութեամբ մը առաւօտեան քաղցր օդը ծծելով՝ կ'անցնէր դով ու հովանաւոր տեղէնէն, բոլորովին իր դարձին միտքը

տուած, ամենեւին բնութեան զուարթութեանցը ուշ չդնելով՝ որ մեծ բերկրութիւն է համբարդի, ինչպէս ինքն ալ առաջ Ագրիանոսի երթալու ատեն՝ հոս կէց անցնելու ժամանակ ունեցեր էր: Ճամբուն վրայ տուն մը կը հանդիպէր, կը մտնէր Վալտէն հաց խնդրելու. ո՛հ, ո՛րչափ գոռարը կու գար տեսնելով ինքզինքը բռնադատուած մուրալով ապրելու շատ օրեր: Բայց խիստ շատ ալ չվշտանալով ինք իրեն աս խոնարհութեանը մէջ օգտակար խրատներ կը հանէր: Ամէն անգամուն որ անտառի մը մէջէն կ'անցնէր վախը կ'առնէր սիրտը, ու ծառերու տերեւներու իյնալու ձայնը իրեն նոր թշուառութեան լուր մը կ'երևնար, որն որ շատ անգամ անտառներու մէջէն համբարդութիւն ըրած ըլլալով, կ'ամօնար ալ աս վախուն վրայ:

Տունը հասնելէն օր մը առաջ ստիպուեցաւ իրիկունը անձրևի պատճառաւ գեղ մը իջնալ՝ որ բաւական աղուոր կ'երևնար, թէպէտ այնչափ ուշ էր, ու կըրնար գեռ քանի մը մղոն ալ համբայ կըտրել, բայց համբաներուն գեղութեանը համար անկարելի եղաւ իրեն առաջ քալել: Շատ

մը տներու դուռը դարկաւ խնդրելով իրիկունան բնակելու տեղ մը, բայց ամէնքը վարնտեցին՝ օտարական մարդու տեղ չենք իտար ըսելով. ինչուան կնիկ մը՝ ամօթ է ըսաւ, քեզի պէս մարդուն դուռէ դուռ պարտելը, ուժեղ տեղն է կրնաս կեանքդ պահել:

Չուզելով Վալտէն աս կնիկան հետ երկան խօսակցութեան մտնել, սկսաւ դէպ ի եկեղեցին երթալ՝ հոն դաւելիլ նստեցաւ գիշերը անցնելու համար: Ժամ մը հոն սաստիկ վշտալի մտածմունքներու մէջ ընկած՝ անօթութենէն կը տանջուէր, մէյ մըն ալ տեսաւ որ երէցը կու գայ ժամին բանալիքները ձեռքը, աղօթք ընելու համար: Ոտք ելաւ Վալտէ, ու բարեկց պատահական առաջնորդը, հարցուց իրեն թէ կրնամ հոս սրբութիւն սրբոցին առջիւ աղօթքս ընել. — Հրամաներ ես, ըսաւ երէցը, քանի որ ես հոս եմ կրնաս կենալ: Մտաւ Վալտէն սուրբ Աստուածածնայ խորանին դիմացը չոգեցաւ: Երէցը ժամի մը չափ աղօթքի կեցաւ: Վալտէն չելաւ ժամէն ինչուան որ երէցը ելաւ դուռը գոցելու. ուստի գնաց նստելու առջի քարին վրայ: Ողորմելով մը երէցը

նայեցաւ վրան ու հարցուց՝ թէ — Ինչո՞ւ աս տեղս կը նստիս, գիշերը հոս կ'սեղես անցնել:

— Պէտք եղաւ որ այսպէս ընեմ, ըսաւ խեղճ ճամբորդը, պանդուխտ մէջ անկողին մը վարձելու ստակ չունիմ. բոլոր գեղին մէջ չուզեց մէկը տեղ մը տալ, ես ալ մտածեցի որ Աստուծոյ տանը դիմացէն աղէկ տեղ չիկայ, սէր դոնէ հանգիստ կրնամ պահել: — Ո՞վ ես դու: Ըսաւ Վալտէն, իր անունը, ու իր բնակած գեղը. և կարճ կերպով մը պատմեց իր ճամբորդութեան պատմութիւնը, ու քանի մը օր առաջ գլխուն եկած թշուառութիւնը: Երէցը որ մեծ մտադրութեամբ ականջ կը դնէր ճամբորդին պատմութեանը, շատ մը հարցմունքներ ըրաւ իրեն, որոնց հիշք պատասխանը տուաւ Վալտէ:

Եւ աս ամէն հարցմունքներէն վերջը, ըսաւ երէցը, — Ուզեցի ապա-հով ըլլալ, իմանալ թէ իրաւքնէ աս կողմերէն ես. և կը տեսնամ որ ամէն բան լաւ կը ճանչնամ, մարդիկը, տեղերը, ասով կրնամ քեզի բնակութիւն տալ ժամատան մէջ աս գիշեր: Պէտք է որ յայտնեմ քեզի ժողովը-

դեանս ղքեզ չընդունելուն խստութեանը պատճառը, վասն զի շատ մը ատեն է՝ որ բազմութիւն անօրէն, կեղծաւոր մարդկանց կու գան հիւրընկալութիւն խնդրելով, գողութիւններ կ'ընեն, և կը խռովեն հանդարտ ու խաղաղ բնակիչները:

Ար տեսնես հիմա թէ Խնչպէս իրաւունք ունին ղգուշանալու: Ասանդգամութիւնն է ահա որ հաւատացելոց սիրոյ պիտութեան պատճառ եղեր է, անմեղը խառնելով յանցաւորին հետ՝ սրտերը կը խստանան. որովհետեւ աշխարհքիս մէջ չարազործները շատ են: Եկո՛ւ ինծի հետ իմ բնակարանս. չըլլայ որ հովին ալ իր ոչխարներուն նմանի չընդունելով ան մարդը՝ որ այսպէս անշահախընդրութեամբ ինքզինքը նուիրեր է իր թշուառացեալ եղբորը համար:

Աւագերեցին ետեէն զնաց Վալտէ ժամատունը, ու հոն ականատես եղաւ աս պատուական հովուին առաքինութեանցը, ու տանը անմեղ ու գեղեցիկ պարգուութեանը: Աւագերեցը տարիքն առած մարդ էր, ու քառասունը հինգ տարիէն ի վեր կ'ընէր աս ժողովրդապետութեան պաշտօնը:

Քիչ մը հանգիստ առլէն վերջը տաւ զՎալտէն մօտ սենեակ մը, ուր սեղանադաշտակի մը դիմացը երկու տղաք նստեր էնն, որոնք իրենց վարպետը տեսնելուն պէս սոք ելան ու յարգութեամբ ձեռքը պաղին:

— Նայինք ուրեմն, ըսաւ իրենց, դասերնիդ սորված էք. ասոնց մեծը սկսաւ ըսել բերնուց սորված Տլիլ բանաստեղծին ստանաւոր հատուածը անկէլանոցի վրայ:

„Անկից հեռացած շիտակ կը վազեմ
Այն սուրբ տեղերում տեսնելու կ'ելեմ՝
Որ ցաւոց, վշտաց կու տամ ապաւէն,
Գըթութիւնն աստոց հիւսն ղըրաւ արդէն
Որ մարդկանց քաշած ցաւերն ախտա-

թէտ

Հոս աստուածախնամ դարմաններուն
հետ

Ընդունին նաև սիրոյ խրմամբներ:

Բայց ավիսո՛ս այս հին ու սուրբ տեղուդ
աքներ

Շատ անգամ անհոգ խմամակներով
Կամ ազահութեան զգրուելի ձեռքով
Ամենայն տեսակ վշտաց խեղճութեան

Դարձեր եմ եղեր մէյմէկ օթեան:

Հոս չորս պատերու մէջ խղրուկ փակուած
Մեռելի, հագեցաւ ու հիւանդը դի-
գուած .

Հոս զարը զսրտն օդն ապականած
Կ'ըլլայ մահաբեր թոյն մը հիւանդաց .
Հոն անկողնի մէջ խեղճիկ տարածուած՝
Ոչ այնչափ ցաւոց՝ որչափ չափազանց
Խնամոց կը տեսնես առջևիդ զոհեր ,
Զոր տըզխտութիւն յանգէտս է զարկեր .
Կը տեսնէ անգութն այն անհոգութիւն ,
Կը թողու որ քաղկ վըճիռ տայ մահուն :
Բայց երբ Գըթութիւն մորէն հոս դառնայ
Որ իր վախճանին կատարումը տայ ,
Դաս դարս կը բժնէ , զհիւանդըս զատէ
Ու ճարտար ձեռաց զանոնք կը յանձնէ
Կ'ազատէ զիրենք գոյշեաց հոտէն
Որով և ախտից գէշ հետևանքէն՝
Հողմաբեր երկար խողովակներով
Անգաղար մէջի օդը փոխելով :
Ո՛րչափ Գըթութեան ձեռք բարեկարգ
Ամէնքն հոս առատ կը վայլեն խընամբ .
Մաքրութիւնն ամէն տեղ տիրէ մէկէն ,
Կեանքն է պահպանուած մահուան
ցուրտ շունչէն .

Կրօնից գըրկաց մէջ ամսիդն ամխրոով
Հոգեվարքն անուշ կը մեռնի յուսով .
Ուրիշ մը անդին կ'ելլէ անկողնէն
Հագլիւ ազատած մահուան ճանկերէն ,
Ու իր առջիմեկ քայլերն առնելուն
Դեռ կը դեմքին ոտք լուր դողդոջուն :
Այսպէս ցուռ ու կեանք, վիշտ, կարօտու-
թիւն ,
Ըզբեզ միշտ կ'օրհնեն, սիրուն Գըթութիւն
Քեզմով հայրենիք կը մըխիթարուին ,
Աշխարհք կը շինուի, երկինք ծիծաղին ,:

— Աղէկ է Օգոստինոս, ըսաւ առ-
դուն աւագերէցը . տեսնե՞ք հիմա Յով-
սէփն ալ այսպէս աղէկ պիտի կարե-
նայ զբուշել . իսկ Յովսէփ վախով
ըսողը շաղկապ սկսաւ, Գթութեան Գերջ
ստանաւորը, ու հագլիւ լմացուց .

« Բացուեցէք տըխտը դուք օթեաններ
Ուր որ վիրալից ինկած զննուորներ ,
Եւ կարօտն անտուն, հիւանդն անպաշտ-
պան
Երեսի վըրայ յաճախ կը մընան ,
Որ քըրք անոյշ անուն վըրամին
Սիրալի կուսանք հոն խընամ տամին :

երկար տարիներ սուրբ վանք մը կը թուած
Մաղթելով երկնից որ զընայ մարդկանց,
ինքնանըւէր հարս կ'ըլլան Յիսուսին
Ուխտիւք ծառայել, օգնել թըշուարին:
Ո՛ր զարմանալի կ'ըսեմ քաջութիւն .

Այս փափուկ կուսանքն ու պարկիշտա-
սուն

Վազեմ կը մըտնեն զարշափոտ տեղեր
Ուր ամէն տեսակ կը վխտան վիշտեր:
Հոն հարիւրաւոր խեղճ մարդիկմերու
Ամէն պիտոյից կ'ըլլան խնամածու,
Ծառայութիւններ կ'ընեն դըժուարին,
Խըղիսայթ վէրքերու: Կարման կը տանին .
Մաքրեն կը շտկեն այն անկողիներն
Որ քաջած ցաւոցն են ճիշդ վրկաներ .
Այն խեղճ անկողիք՝ զոր ազահիմ գուր
Նեղ, պզտիկ ձեռք ու թողուց աղափոս:
Այս ըսքանչիկ ու սուրբ կուսանքներ
Մարդասիրութեան են կարծես պատ-
կեր .

Կ'իմանան սիրով ման այն խեղճներն
Որ կը վայելեն ասոնց խընամքներ,
Թէ մահուան դըռներն հասած ատեննին
Կուսամիւ մը ձեռք գիրներ փլըրկեցին:

— Նոյնպէս քեզմէ ալ դո՛ւ եմ Յով-
սէփիկըս, ըսաւ աւագերէցը. դացէք հի-
մա ըրէ՛ք ձեր քերականութեան լուծ-
մանը՝ կերակուրէն առաջ, որ ետքը
կարգաք ինձի. այսպէս ըսելով գնաց:

— Այս պատուական երկու պզտի
աշակերտներդ, ըսաւ Վալտէն աւա-
գերէցին, յուսամ որ օր մը մեծ հա-
ճութիւն կը պատճառեն ձեզի: — Ա-
սոնք երկու որք տղաք են, պատաս-
խանեց, տասնըութը ամիս է որ քովս
առեր եմ, որոնց հայրը առաքինի ու-
տայնակ մըն էր փողով դապետու-
թեանս մէջ, մեռաւ՝ ու տղաքը ան-
տերունջ թողուց. մայրերնին ալ շատ
տարի է որ մեռած է: Աս պզտի խեղճ
որբերուն վրայ սիրտս շարժելով, տե-
սայ որ մէկը յանձն չառնէր՝ ես քովս
առի, ու շատ ուրախ եմ աս բանիս .
կը տեսնեմ որ ուսման մեծ յարմա-
րութիւն ունին, կը յուսամ զանոնք
մեծցընել, և օր մը արժանաւոր քա-
հանաւոր ձեռնադրել տալ. միայն թէ
Աստուած կեանք տայ աս բանիս հա-
նելու: — Հրամանքնիդ գեղեցիկ դորձ-
քի մը ձեռք զարկեր էք, մեծարոյ
աւագերէց, ըսաւ Վալտէն սրտանց,
ու դուք ձեզի կը պատրաստէք գե-

ղեցիկ պսակ մը երկինքը . որբերը առնուել ու սորվերընել Աստուծոյ նուէր ելու համար , ասիկայ մէկ գերազանց գործք մըն է՝ որուն գովութիւն չբաւեր : — Պէտք է բարեգործութիւն ընել երբոր դէպք մը առջև ելլէ , պատասխանեց , ինչպէս որ կ'ըսէ առաքեալը , որպէս զի չըլլանք աշխարհքիս մէջ ան քանքարաթագոյց ծառային պէս , որուն համար կ'ըսէ աւետարանը , թէ իր տիրոջմէ առած տաղանդը տարեր թաղեր է : Արնամբ ըսել որ մենք ամէն օր կը զըտնենք բարեգործելու պատճառներ , բայց ինչուան որ չկարենանք գործածել՝ ինչ բանի կու գայ :

Վալտէ մեծապէս շինուեցաւ աս պատուական հովուին առաքինու թեան ու խօսակցութեանը վրայ , և ան իրիկուն հոն իրեն անցած նեղութեանցը մէկ մասը մոռցաւ : Սեղանակից եղաւ պատուական երիցուն՝ պարզ կերակուրներուն , մէկ հանդարտ գիշեր մը անցուց , ու առաւօտը պատարագ տեսնելէն ետք , բոլոր սրտանց շնորհակալութիւն ընելով իր առաքինի բարերարին , ճամբայ ելաւ :

Վալտէն ճամբան չմտաւրաւ հա-

մար , հետք չէ մը ուտելիք առաւ՝ որն որ աւագերէցը տուաւ իրեն : Ու վերջապէս աշխատելի ճամբորդութիւն մը ընելէն ետքը՝ եկաւ հասաւ այրած քաղաքը , ու անկէ անցնելով շիտակ դէպի իր գեղը սկսաւ փութով առաջ երթալ :

Տեսնելով բլրակը որուն վրայ շինուած էր տունը , տակն ու վրայ եղաւ սիրտը , որ այնչափ երկայն ճամբորդութենէն ետքը՝ չկրցաւ բան մը բերել , ու շատ դժուար կ'երեւար իրեն աս ըսել , ու չէր գիտէր թէ ինչպէս յայտնէ Ֆէնհէյմին իր գլխուն եկածները : Գողգոթայով հասաւ տունը , ու զարկաւ դուռը : Իրիկուն էր ու բոլոր ընտանիքը մէկ տեղ եկած աղօթք կ'ընէին . մէյ մըն ալ յանկարծ լսեցին զբան ձայնը : — Ո՛հ , ո՛ւր էր թէ հայրս ըլլար , կանչեց Վալտէին անդրանիկ աղջիկը :

Գնաց մայրը աղցը հետ դուռը բանալու , ու — Բարի եկար՝ սիրելի , կանչելով պագտուեցաւ , երջանիկ եմ որ նորէն տեսնուեցանք , կ'ըսէր . սիրտս շատ անհանգիստ էր քեզի համար , ու հիմա աղօթքէ վազեցինք՝ որ քու երջանիկ դարձիդ համար կ'ընէինք :

Վալտէն ներս մտաւ , ու Ֆէնհէյմ

զրկելով զինքը կ'ըսէր, — Ի՞նչպէս շնորհակալ ըլլամ քու բարերարութեանցդ՝ սիրելի, Աստուած միայն կրնայ վարձատրել զքեզ ինծի ըրածներուդ փոխարէն:

Ագնէս, Տորոթէա, Յուստինէ՝ ու տըղաքը ճամբորդին չորս կողմը պատեցին, ու սկսան հարցմունքներ ընել: Պատուական հայրը նստեցաւ, ու ճակատէն քրտինքը սրբելով ըսաւ, — Օրհնեալ է Աստուած որ դարձուց զիս տունս: Տորոթէան զնաց կերակուր պատրաստելու էրկանը: Նստաւ Վալտէ ուտելու, ու պատմել սկսաւ ինչ որ Ադրիանոս Սիեկէր ուղեց ընել Ֆէնհէյմին համար. ամէնուն աչքերը արցունքով լեցուեցան, սիրտերնին ելաւ, ու կ'օրհնէին առաքինի վաճառականը՝ որ այսպէս փոյթ ունեցեր է օգնելու իր հին բարերարին: Բայց երբոր իմացան Վալտէին զխուսե եկած դժբաղդութիւնը, ու վտանգը որուն մէջ ընկեր էր, ուրախութիւննին սղբի փոխուեցաւ, փոխանակ սաստիկ ուրախութեան սուգ ու լաց տրեց ամէնուն սիրտը:

Պատմելով Վալտէ չարագործ աւազակներուն անիրաւ գործողութիւնը՝

որ բոլորովին ունեցածը չունեցածը յափշտակեցին, ծածկեց Ֆէնհէյմին որդւոյն անունը. որպէս զի աս նոր աղէտալի լրով խեղճ հօրը սիրտը աւելի չեղէ որ արդէն վշտացած էր: Արցունքը սրբելով Ֆէնհէյմ, Աստուծոյ կամքը ըլլայ ըսաւ, պէտք է լըռենք, ու իրեն յանձնենք զմեզ՝ որ այսպէս կ'ամեցեր է, վասն զի չիյնար մեզի Աստուծոյ դէմ ելլել: Մենք իրենն որդիքն ենք, ինքն ալ հայր է. ինքը զիտէ մեզի ի՞նչ օգտակար է. ուրեմն տանինք համբերութեամբ ինչ որ ուղէ մեր վրայ խրկել. ու զգուշանաք տրտնջալէն իր անհասանելի վճռոյն դէմ, որ չըլլայ թէ հեռացնենք մեզմէ իր հայրենի խնամքը:

Աս խօսքերովս չբարեցաւ երկու ընտանեաց սուգը, ու երկար ատեն կու լային, մանաւանդ Ագնէս և Յուստինէ աս նոր դժբաղդութեանը վրայ սաստիկ վշտացան, որովհետեւ շատ կը փափաքէին ուրիշ տեղ մը երթալու, որ չըլլայ թէ ծանրութիւն ըլլան իրենց ասպնջականներուն: Մեծ յուսոյ մէջ էին, ու ասով յանկարծ բոլոր յոյսերնին ոչընչացաւ. երկու ժամի չափ լալով ցտեղէն ետքը, բաժնուեցան քնանալու գնացին:

ԳԼՈՒԽ Է

Յանդոռզն խորհուրդ.

ՀԱՅԻԻ թէ հեռացաւ Վալտէ աւազակներու որջէն, անտառին մէջ մտան անոնք՝ Գէնհէյմին որդին Նորպերթ պատանին ալ տանելով հետերնին, որ իրենց գլուխն էր: Շատ մը տեղ առաջ երթալով՝ կեցան. որոշելու թէ ի՞նչ պիտի ընեն, որովհետեւ կը վախէին թէ հիմա Վալտէն կ'երթայ զիրենք մատնելու դատաւորին, ու ձեռք կ'իյնան հոն: Ուստի շուտ մը միաբանեցան մէջերնին ան տեղը թողլով՝ իրենց աւազակութիւնը ուրիշ կողմեր դարձնելու:

Գեռ Նորպերթին ձեռքն էր Վալտէին թուղթը, որուն մէջ էին փոխանակագիրները եւ մօրը խրկուած տանձը. ասոնք զըփութի խանձող մը կ'երեւային իրեն, ու կ'այրէին սաստիկ իր անօրէնութեամբ աղտեղած

հոգին: Չէր կրնար աչքը անոնց վրայ դարձնել առանց զգալու սարսափելի խղճմտանք մը որ զինքը կ'ուտէր: Դէմքին վրայ պատած արամութիւնը կը յայտնէր ընկերներուն, թէ ի՞նչ խեղճ վիճակի մէջ է սիրտը, իմացան անոնք իր խորհուրդները, ու վախնալով որ չըլլայ թէ փախչի, սկսան ջանալ որ մօքէն փարատեն՝ զինքը տանջող ախուր մտածմունքները:

Գինին ձեռք առին, ու Նորպերթ զանոնք խաբելու համար կամաց կամաց իր առջի զուարթութիւնը սկսաւ կեղծել. այնպէս համոզուեցան որ մօքերնին զրին թէ իրենց առաջնորդը՝ ուրիշ ատենէն աւելի շահերին կը մտածէ: Բայց ասկէ ետքը Նորպերթ միտքը զրեր էր որ մօրգու վրայ չյարձակի, ու առաջագրեր էր աւազակութենէ ետ կենալ: Թէպէտ իր ընկերներուն զիշերային աւազակութեանցը հետ մէկտեղ էր. բայց երբեմն աս ու երբեմն ան պատճառով կ'առանձնանար, ու իրենց ալ մասնաւոր հրաման մը չտալով, տեսնող մը միայն կ'երևար հոն: Աս կերպս շատ վշտացուց ան զազանամիտ աւազակները:

Սեպտեմբեր ամսուն գեղեցիկ գիշեր մըն էր, օրը տաք, ու իրիկուան հոժը գեղեցիկ զովութիւն մը կը բերէր. սկսեր էր աշնան տերեւթափը ու այգեկուծքը, գինւոյ շտեմարանները բացուած, հնձանները մաքուր եպատւոյս լեցուելու քաղցուով: Գեղացիները ամէն կողմէն երգելով ու ցնծութեամբ կ'երթային այգիներն՝ ժողովելու անուշահոտ ողկուզները: Քանի մը օր էր որ որոշեր էր աւազակներու ժողովը՝ բաց տեղ եղած տան մը վրայ յարձակելու, ուր գիտէին որ ծառաներէն շատը քանի մը փարսախ հեռու տեղ այգեկուծի դացած էին. ընտրեցին գիշեր մը աս չարագործութիւններն կատարելու:

Կէս օրուան առատ կերակուրներն ուտելէն վերջը, պառկեցան իրենց մութ անտառին մէջ ու քնացան. Նորպեթ միայն արթուն կը տանջուէր իր սաստիկ խղճատանքէն: Քանի որ միտք կը բերէր աւազակներուն հետ անցուցած տարիները՝ կը սաստկանար ցաւը, ու կ'աւելնար իր վիճակին վրայ ունեցած սոսկումը: Կ'երևար իրեն թէ ձայն մը կը լսէ Աստուծոյ որ երեսը կը զարնէր իր անօրէնու-

թիւները, ու կ'իմացնէր որ ալ չարութեանցը չափը լեցուեցաւ. և թէ գերագոյն դատաւորն ձեռքը վերցուցած է շուտով մատնելու զինքը մարդկային արդարութեան ատենին, իր անօրէն կեանքը գոնեա անով մաքրելու համար:

Աս վշտալի մտածմանցը մէջ Նորպեթ իր չարագործ կենացը յիշատակովը՝ որսորդի նետով վիրաւորած եղնիկի մը կը նմանէր, որ չէր գիտեր մահուանէ ո՞ր փախչի. կ'ուզէր շուտ մը փախչելով խալըսիլ աս անօրէն մարդկանց ընկերութենէն, որոնց քունն ալ ահաւոր էր: Սարսափով մը կը նայէր իր ընկերներուն գէմքին վրայ, կը տեսնէր երեսներն կապուեցած ու կատաղի, հեռի ամենիկն աստուած պաշտութեան շնորհքէն. կը նայէր ճակատներն, ուր իրենց հոգւոյն անօրէն խորհուրդները զրոյժած կ'երևնար, կը մտածէր թէ ի՞նչ մեծ տարբերութիւն կայ արդարոյն և չարագործին քունին մէջ — Ո՛հ, կ'ըսէր ինքիրէն, իմ հօրս քունը այն անօրէն մարդկանց քունին պէս խռովեալ է, որոնք հայր ըսուելու ալ արժանի չեն: Առաքինի Ֆէնհէյմը չէ չփոխած

ամենեին իր քնոյն մէջ՝ մահուան յափշտակութեան ու չարագործութեան մտածմունքներով, որոնք կը ծփին աս սոսկալի հրէշներուն աչացը վրայ: Խաղաղութեամբ կը քնանայ Թէնհէյմ ծառի մը տակ տունը այրելէն ետքն ալ, կ'ուտէ հիւրընկալութեան հացը, բայց մաքուր է հոգին ու խաղաղութեան մէջ. որովհետեւ հայտ է ընդ Աստուծոյ: Իսկ հոս, ո՞վ թշուառութեանս, ամէն բան խռովութեան մէջ:

Կը դատապարտեմ ես աս մարդիկը՝ որոնց հետ այնչափ անգամ ընկերութիւն ըրի, ի՞նչ ըսեմ ես ինծի. որ իրենցմէ աւելի անօրէնութեանց մէջ թաթխուեր եմ. որովհետեւ ոչ միայն ընկեր եմ իրենց, այլ և գլուխ չարագործաց: Ի՞նչպէս կը յանգըգնիմ ուրեմն դատապարտել զասոնք, միթէ իմ յանցանքներս իրենցմէ սոսկալի չեն մի: Ո՞վ Աստուած իմ, ո՞րորմէ, զթա՞ ինծի:

Քանի որ Նորպերթ աս մտածմանցը մէջ ընկղմեր էր, գիշերը կը կոխէր, ու լուսինը գեղեցիկ սպիտակ ամպի մը մէջէն լուիկ կ'ելլէր, ու խաղաղ սահելով օդի մէջէն, ու պատելով

աստղերը որոնց փաշիւղն լոյսը կը զարդարէր երկնքի կապոյտ երեսը. իր սկաւառակին լոյսը՝ զողջոյնն ճառագայթով թափանցիկ կ'անցնէր անտառի ծառերու տերեւներէն՝ որ կամաց կամաց կը շարժէին: Աս գեղեցիկ պայծառութիւնը կը թափանցէր անձաւին մէջ՝ ուր կը քնանային եօթը չարագործք, որոնք արթննալով ահու գողի մէջ պիտի ձգէին խաղաղ տուն մը: Շարժեցաւ Նորպերթին սիրտը աս տեսարանիս որ ամէն բարի սրտերու մեծ աղբեցութիւն կ'ընէ. կ'երևար իրեն թէ աս խաղաղարար աստղը կը յանդիմանէ զինքը, ու կը հրաւիրէ թողուլ իր ընկերները:

— Ո՞հ ըսաւ ինքիւրեն, ի՞նչ գեղեցիկ, ի՞նչպէս չիտակ կը բարձրանաս երկնային դաւառին մէջ, քաղցր գիշերային ջահ. արարիչն Աստուած, հազար տարիներէ ի վեր հաստատեր է քու շրջանդ, ու կը հնազանդիս իր ձայնին: Կը լուսաւորես ոչ միայն բարի մարդկանց ննջարանը, այլ չարագործներու ալ կու տաս այցելութիւն իրենց անօրէն որջին մէջ, ու առատապէս իրենց ալ կը շնորհես քու լուսոյ բարիքդ: Կը կատարես

ընթացքդ առանց ամենին մոլորելու, զորն որ ցուցուցեր է յաւիտեանկանը, որ ինծի պէս բանաւորութեան շնորհք ալ չունիս, ինծի պէս անմահ հոգի մ'ալ չունիս փրկելու համար, ինծի նման վախճան մ'ալ չունիս. օր մը ոչինչ պիտի դառնաս՝ քանի որ ես անմահ եմ: Ինչ պատասխան պիտի տամ Աստուծոյ, ինչ բարիք ըրեր եմ աշխարհքիս վրայ, որ առաքինութեամբ զարդարեր եմ հոգիս. կը հարցնեմ ես ինծի, ու խղրճմտանքս ծանրացած կը տանջէ զիս:

Յիրաւի Աստուծոյ շնորհքը չարաչար գործածեցի, ամէն յոյսերը մերժեցի հանդերձեալ երջանկութեան վրայ, ոտքիս տակը դժոխքի անդունդ մը բացի. հրէշ մըն եմ Աստուծոյ առջևը, միայն անարգութեան արժանի: Սակայն պէտք է որ յուսահատիմ. վերջ տամ անօրէն կենացոյ, դժոխքի արբանեկաց հետ ունեցած դաշինքս լուծեմ, խոստովանիմ մեղքերս, նոր մարդ ըլլամ և բոլորովին դառնամ երթամ ուրեմն կատարելու ըրած առաջադրութիւններս: Գիշեր է, ընկերներս ալ քուն են. փախչիմ լռիկ աս չարագործներու խումբէն, ու

վստահանամ Աստուծոյ բարութեանը՝ որ զիս ապահով տեղ մը կը ձգէ:

Ալ չդանդաղեցաւ Նորպերթ, վերջին նայուածքով մը նայեցաւ աս մարդկանց վրայ որոնց վիճակին կը ցաւէր, ելաւ պատրաստուեցաւ անցնելու աս քարանձաւին սահմանը: Ոտուրները՝ անձաւին մէջ ժողովուած ցամքած տերւերներու զարնուելով խշրտոց մը ելաւ, ու աւազակներէն մէկը արթնցաւ. կարծելով ասիկա որ աւազակութեան յարձակման ժամանակը եկեր է, շուտ մը արթնցուց ընկերները:

Մատնեցաւ Նորպերթ, բայց ամենեւին խռովութիւն մը չցուցուց: Ամէնքը ոտք ելան, զիրար կը բարեհէին հարցնելով թէ երթալու ժամանակը եկա՞ւ, ու զէնքերնին կը պատրաստէին: Նորպերթ՝ անոնց աս շտապելուն մէջ հանդարտութեամբ մը իմացուց որ զիշերը դեռ բաւական չէ կոխած, յարձրկելու ժամանակ չէ: Եւ կ'երթամ, կ'ըսէ, լրտեսելու գեղը. հաւանեցան ամէնքը, գովեցին խորհուրդը՝ իրենք իրենց երջանկութիւն ու յաջողութիւն խոստանալով, որով հեռու երկայն ժամանակ պարապ կե-

ցած, առաջնորդներն յանձն կ'առնուր բաներնին կարգի գնելու հոգը։ Ուզեցին ոմանք հետը երթալ, բայց լսօնք մը բաւական եղաւ տեղերնին հանդարտեցընելու զանոնք, ու գնաց Նորպետի։

Քանի որ կը հեռանար իր չարագործութեանցը տեղէն, այնչափ կը բացուէր սիրտը, կ'երհար թէ ամէն բան կը նորոգուի իր վրան, իր ճամբանքը անհնարին ծանրութենէն կը թեթեւայ՝ որ գեռ ոտք մը առեր էր առաքինութեան մօտենալու։ Երբոր բաւական հեռացաւ ընկերներէն, որ ալ վախ չկար թէ ետեւէն հասնին, թողուց զէնքերը, սուրը, կացինը ու աորճանակը, և սկսաւ վազել որ կըցածին չափ ապահով ըլլայ իրենցմէ։ Այսպէս բոլոր գիշերը ճամբայ ըրաւ զէպ ի Աղբիւնոս Սիեկէրի բնակած գեղը, որպէս զի զինքը բարեխօս բռնէ հօրը հետ հաշտեցնելու։

Առաւօտը կանուխ հասաւ պզտի գեղ մը, պանդուկ մը մտաւ, հոն նախաճաշիկ ըրաւ, ու զգեստ մը գնաց, որպէս զի աւելի վայելուչ երևնայ հօրը աշակերտին դիմացը։ Ետքը ճամբայ կ'ընէր անդադար օրհնելով զԱս-

տուած՝ որ ազատեց զինքը չարագործութենէ. և յիշելով անցեալ յանցանքները՝ շարունակ արցունք կը թափէր։ Իր հետը առած էր նաև դրամական տոմսերը և վալտէէն յափըշտակած ուրիշ բաները։ Կը փափաքէր ժամ մը առաջ հայրը տեսնել և իրեն իմացնելու իր վարուց փոփոխութիւնը, ու յանձնելու անոր ան քիչ ստակը զոր առաքինի Սիեկէր իրեն խրկեր էր։

Աս առջի անգամ մտաւ եկեղեցի մը՝ որ շատ տարիէ ի վեր չէր գիտեր, և մաքսուսորին պէս չհամարձակելով Աստուծոյ սեղանը մօտենալ, դիմացը կեցաւ, ու կուրծքը ծեծելով իր անհամար մեղացը թողութիւն կը խնդրէր. և ողորմած Աստուած ընդունեց սիրով աս նոր անառակին խոնարհ աղօթքը։

ԳԼՈՒԽ Ը

Հաշտոնքիւն ընդ Աստուծոյ.

ՔԱՆԻ որ հեռացաւ Նորպերթ իր ընկերներէն, անոնք իրեն դարձին կ'ըստպատէին անձաւին մէջ. ու երբոր նայեցան որ եկող զացող չկայ, կասկածելով որ փախեր է, սաստիկ կատաղեցան. և իրենցմէ տարւոք մէկը ցուցնելով իր դաղանուլթիւնը երգուընցաւ մահու չափ ատելութիւն ունենալ մատնիչին դէմ՝ որ այսպէս զիրենք խաղճ ըրաւ, երբոր դեղեցիկ արշաւանքի մը ձեռք պիտի զարնէին. կը հաստատէր թէ ուր որ գտնեմ սպաննեմ պիտի Նորպերթը: Գովեցին ամէնքը մէկ բերան աս սպառնալիքը, ու ան արիւնարբու մարդը իրենց աւազակապետ դրին:

Մէջերնին միաբանելէն ետքը, ուրոշեցին որ երթան յարձրկին տանը վրայ. հարուստ աւարի մը յուսով ճամբայ ելան սւրախութեամբ, և հասնելով հոն դիւրաւ ելան սանդուխով

դաւթին պատին վրայ. կը մտածէին զրան մէկը փրցնել ու ներս յարձակել տանը մէջ. բայց իրենց չկարծած թշնամեաց հանդիպեցան: Տանը տէրը իրեք մեծ պահապան շուներ ունէր, աս հաւատարիմ կենդանիները շնկուցը լսուելուն պէս վազեցին, և կատաղութեամբ յարձակեցան աւազակներուն վրայ, ու անոնցմէ շատը խածխծելով ժամանակ տուին իրենց տիրոջը՝ ելլել տունը պաշտպանելու: Աս մարդս երկու բերնով հրացան մը ունենալով՝ պարպեց պատուհանէն աւազակներուն վրայ, ու անոնցմէ երկուքը պառկեցուց հոն. ետքը դաւթիքը ինջաւ մէկալ իրեքն ալ բռնելու, զորոնք շները վիրաւորած՝ չէին թողուր փախիլ: Այսպէս աւազակներէն հինգը բռնուեցան, ու մէկալ երկուքը տեսնելով որ բաներնին լմնցաւ, թողուցին փախան: Մեռնողներուն մէջն էր ասոնց նոր աւազակապետն ալ՝ որ անհաշա թշնամութիւն կ'երգուըննար Նորպերթին դէմ: Այսպէս մաքրուեցաւ զաւառը աս չարագործաց ձեռքէն որ, անօրէն յափըշտակութիւններով և սպաննութեամբ տակն ու վրայ կ'ընէին երկիրը:

Իսկ Նորպերթ չորրորդ օրը հասաւ Ադրիանոսին տունը, ու իր վաճառականներէն մէկուն ձեռքովը՝ իմացուց իրեն. և ընդունելութիւն գտնելով՝ մտաւ սենեակը ու գնաց սաքը ընկաւ:

Տեսնելով Ադրիանոս իր բարերարին որդին, չէր կրնար հաւատալ աջբերուն. քաղցրութեամբ մը վեր կանգնեցուց ու պագտուելով իմացուց իր սրտին ուրախութիւնը՝ որ տեսաւ զինքը: — Կը յուսամ որ ինչպէս ապաշխարող մը կու գաս. շատերէն լսեր եմ թէ աւազակներու ընկեր եղեր ես ու գլուխ. և դէմքիդ դժագրութիւնը շատ անգամ հրատարակուեցաւ օրագրաց մէջ. ճակտիդ վէրքի նշանէն ճանչցայ որ դու ես, բայց չուզեցի յայտնել հօրդ որ չվշտանայ սաստիկ: Աս առաքինի մարդս միտքը դրեր էր թէ դու օտար երկիր կը գտնուիս վաճառականութեան մէջ, ու կը յուսար օր մը տեսնել զքեզ իմաստուն ու բարեկարգ: Եւ ո՞ր էր թէ չխաբուէր իր կարծեացը մէջ:

Նորպերթ սկսաւ լալ, ու հանելով զրպանէն Ադրիանոսին դիմացը դրաւ տոմակները, տանձը, մատնին ու

թուղթը՝ որ վալաէին ձեռքովը հօրը լարկած էր: Տէր Աստուած, ի՞նչ կը տեսնեմ, կանչեց Ադրիանոս, ասոնք ի՞նչպէս քու ձեռքդ անցեր են: Մէկիկ մէկիկ պատմեց Նորպերթ ամէն բան. ու լալով ըսաւ, թէ ասոնք են ահա իմ փրկութեան պատճառը. աս տանձը միտքս ձգեց հրամանքիդ մեր տունը գալը. տոմակները յայտնեցին ինծի. քու երախտագիտութիւնդ, ու հօրս օգնութիւն հասնելու փոյթդ՝ ամըսցայ՝ որ օտար մը այսպէս անոր խեղճութեան ձեռք կուտայ, երբ որդի մը թշուառ հօրը առջին ապերախ տութեան հրէջ մը դարձեր է, չարազործ ու գլուխ աւազակաց, հազար անգամ մահուան արժանի մարդ մը: Մեծ դժուարութեամբ հաղիւ կրցայ ազատել զասոնք անզգամ ընկերացս ձեռքէն:

Ադրիանոս ուրախութեամբ մը — Օրհնեալ տէր Աստուած, ըսաւ, որ զօրութիւն տուաւ քեզի խորտակելու աս անկարգ կապանքը՝ որով անօրէնութեան հետ կապուէր էիր: — Յիւրաւի, ըսաւ Նորպերթ. յիւրաւի. շնորհակալ կ'ըլլամ Աստուծոյ, որ այսպէս կարգի դրաւ ամէն բան: Թէ որ

հանձնայի Վալտէն՝ անշուշտ դեռ երկար ատեն անկարգ կենաց մէջ պիտի մնայի, ու թերեւ ինչպէս շատերուն սովորական է, իմ վերջն ալ կ'ըլլար կախաղան և յաւիտենական կորուստ: Բայց հիմա լմացաւ, կ'ուզեմ դառնալ առ Աստուած, և կ'աղաչեմ հրամանքիդ՝ որ ութը օրուան չափ քովդ պահես զիս, որպէս զի կարենամ աղէկ մը քննել իմ անցեալ կեանքս, ու ընդհանրական խոստովանանքով մը սրբութիւն: Աղօթք ըրէ ինծի համար, որ Աստուած լուսաւորէ զիս, բանայ աչքս ճանչնալու իմ կենաց անկարգութիւնը:

Զիս ծածկելու հոգ չեմ խնդրեր քեզմէ, այլ տուր ինծի տանդ մէջ պզտի սենեակ մը՝ որ հոն ապաշխարեմ, ինչուան խոստովանիմ, ու Աստուծոյ հետ հաշտուելով ըլլամ բուրրովին նոր մարդ: Ետքը օգնէ ինծի՝ իմ երջանկութիւնս կատարեալ ընելու և տար զիս հօրս գիրկը՝ որուն դիմացը մինակ երևնալու երես չունիմ: Ինչպէս քու պարգևներդ դարձին պատճառ եղան, այսպէս ալ դու եղիբ միջնորդ զիս հօրս հետ հաշտեցնելու:

Աղբիւսնոս զարմացեր էր Նորպեր-

թին գեղեցիկ փոփոխութանը վրայ. ինչպէս իր եղբայրը սրտանց գրկելով զինքը ըսաւ. — Քու տանդ պէս համարձակ եղիր, սիրելի՛ բարեկամ, կեցի որչափ որ կ'ուզես: Առանձին սենեակներէն մէկը առ՝ որ հանգիստ ըլլաս, ու ազատ՝ կարենաս քու հոգեւոյդ փրկութեան բաները հոգալ: Յուցընեմ քեզի պատուական խոստովանահայր մը, որ ինչպէս հայր՝ սէր և ղեթութիւն ունենայ վրադ, ու կորստեան ճամբէդ ազատէ, որուն մէջ բռնուեր ես. ետքը քեզի հետ կ'երթանք հօրդ: Ո՛հ, երբ պիտի տեսնեմ ան պատուական մարդը: Ո՛րպիսի ուրախութեամբ արդեօք պիտի պագտուի քեզի հետ. կարծեմ թէ կը տեսնեմ իր ու մօրդ լացը: Յուստինէ քոյրդ ալ շատ պիտի ուրախանայ տեսնելով իր սիրելի եղբայրը, որ գիտեմ շատ կը սիրէր քեզ:

Քաշուեցաւ Նորպերթ Աղբիւսնոսին տուած սենեակը, ու աս առանձնութեանը մէջ ցաւօք սրտի միտքը կը բերէր իր անթիւ մեղքերը: Իր բարեկամն ալ պատուական գիրք մը տուաւ՝ հաստատելու զինքը բարեառաջադրութեանցը մէջ. ու ապահով

ընկելու իր դարձը: Երբեմն կ'երթար խօսելու, և սիրտ տալու իրեն. ու շատ անգամ կը գտնէր զինքը խաչին ստքը բնկած՝ լայսով, ու ինքը զինքը աշխարհքիս մէջ առջին մեղաւորը սեպելով: Նորպէրթ ինքն իրեն շատ ապաշխարանքներ դրաւ. գետնի վրայ պառկելէ, երբեմն բոլոր օրը ծոմ պահել, գինի չխմել, և քանի մը իրիկուն ալ քիչ մը ցամաք հացով անցընել: Եւ այսպիսի պատրաստութեամբ և մեծ զղշումով ըրաւ իր խոստովանուածքները, որ ինչուան խոստովանահայրն ալ լայցուց: Պատուական քահանայն տեսնելով սասոր կատարեալ ապաշխարութիւնը արժանի սեպեց աս զի պուածիս մէջ եկեղեցւոյ զըթուծեան օրէնքով արձակում տալ Նորպէրթին, և տարակոյս չունենալով անոր դարձին անկեղծութեանը վրայ, հրաման տուաւ նաև հաղորդուելու:

Չեմ կրնար պատմել հոս աս ապաշխարողին սիրոյ բորբոքումը, և սրտին վառեալ ուրախութիւնը՝ սրբութիւն առնելու ատեն: Կարծես թէ կը բացուէր երկինքը ու Աստուծոյ շնորհքը վրան կ'իջնար, և աս եիջանիկ վայրկենիս մէջ՝ զրեթէ բաւորովին վե-

րացեր էր աշխարհքէս: Արքիանոս իր բարեկամը քովը չոգած՝ մասնակից կ'ըլլար անոր ուրախութեանը, և երկուքն ալ յաիշտակուած էին ան պատմելի քաղցրութեան մէջ՝ սուրբ խորհուրդը բնդունելով: Հաղորդուելէն ետքն ալ երկայն ատեն Նորպէրթ Աստուծոյ հետ խօսակից ըլլալով՝ շնորհակալ եղաւ իրեն այնչափ բարերարութեանցը, ու անկէց ետքն ալ օգնութիւնը խնդրեց. խոստացաւ միշտ ապաշխարողի կեանք մը անցընել, ու այսպէս քաւել իր մեղքերը:

Երբոր տուն դարձան աս երկու բարեկամք՝ ուրախութեամբ սրտի պազտուեցան իրարու հետ, ու Արքիանոս խնդակից եղաւ աս ապաշխարող մեղաւորին՝ որ Աստուծոյ շնորհքը գտաւ, ետքը սկսան խօսիլ ճամբայ ելլելու վրայ: Արքիանոս քանի մը հարկաւոր գործողութեանցը պատճառաւ դիմացի չորեքշաբթին թողուց ճամբայ ելլելը, որպէս զի շաբաթ իրիկունը հասնին Վալտէին տունը, և կրեակի օրը հոն անցընեն երկու ընտանեաց մէջ: Աս միջոցին երկու կարգ զգեստներ շինել տուաւ Նորպէրթին. զի պակներ ու չուսներ գնեց Ֆէնհէյ-

մին ու անոր կնկանը և աղջկանը համար. առաւ տոմսակները, տանձը և ուրիշ ինչ որ պատրաստեց. և աս երկու բարեկամները մտան գեղեցիկ կառք մը օրագնաց թղթատար ձիերով, ծանր ու բռնաւորած համբայ ելան:

Ազրիանոս՝ որ իր խորհուրդը ծածկեր էր Նորպերթէն, այնպէս կարգի դրաւ բաները որ ուրբաթ իրիկուն հասնին ան գեղը՝ ուր էր Ֆէնհէյմի տունը: Պանդսկ մը իջան, ու քիչ մը հանգչելէն և կերակուր ուտելէն ետքը, գնացին այրած տեղերը տեսնելու: Խանձողները գեռ կը մխային, ու նշան չկար ամենեւին թէ նորէն տներնին շինելու միտք կ'այ մի: Աչքերնին արցունքով՝ զննեցին աս տըխուր աւերակները ու դարձան:

Յիշեց Նորպերթ երջանիկ տարիները որ անցուցեր էր աս տանը մէջ, որ հիմա կոյտ մը մոխրէն ուրիշ բան չէր երևնար: Խղճմտանքը կը յիշեցնէր ծնողացը տուած վիշտերը. բայց շուտ մխիթարուեցաւ յուսալով որ անկէ ետքը կամք ու փոյթ պիտի ունենայ ասոնց փոխարէնը հատուցանելու իր լաւութեամբը:

ԳԼՈՒԽ Թ

Երջանիկ ընտանիք.

Երբոր երկու համբորդները պանդսկ դարձան, ու ելան իրենց բռնած սենեակը. Ազրիանոս թուղթ գրելու պատճառաւ արթուն կեցաւ, և սկսաւ մտածել Ֆէնհէյմին վիճակին վրայ: Ետքը պանդսկապետը կանչեց հարցուց թէ քաղբիս մէջ ծախու տուն մը կը գտնուի՞ բաւական մեծութեամբ, միանգամայն իմացնելով որ ստակն ալ կանխիկ կու տայ: Մտածելով պանդսկապետը երկար ատեն, զիտեմբոսաւ, ծախու մէկ տուն մը, բայց քանի մը ամիսէն հազիւ կ'ըլլայ ուրուամը: Ազրիանոսին բանին չեկաւ անիկայ, որ կ'ուզէր շուտով բնակուել թիւն մը գտնել Ֆէնհէյմի ընտանեացը համար. ու չյուսահատելով նուազ տարի մը գնաց երկրորդ առաւօտը յայտնելու իր միտքը: Աս աւերի յա-

Նոր երեցաւ, ու գեղեցիկ տուն մը
ցուցուց իրեն՝ քաղաքին մէջ շիտակ
ճամբու վրայ, վաճառականութեան
շատ յարմար: Ագրիանոս գնաց ու ի-
րեք օրուան մէջ գնեց աս տունը, և
գնոյն կէսը վճարեց հոն վրան ունե-
ցած փոխանակագիրներով. ու առանց
ամենեւին յայտնելու Նորպերթին՝ դար-
ձաւ տեղը ու պատրաստուեցաւ ֆէն-
հէյմին բնակած գեղը երթալու: Զիե-
րը ընտելեցան՝ ժամէ մը հասաւ կառ-
քը բլուրի մը վրայ, ուրկից կ'ը-
նամբով մը Վալտէին տունը կ'իջնար:

Կէս օրուան ժամը իրեք էր, ու
Յուստինէ պարտէզը ծառի մը զուքին
տակ նստած՝ կարդալով կը զուար-
ճանար, իր քով ալ Վալտէին պզտի
տղան խոտերուն մէջ կը խաղար:
Յուստինէն երբոր տեսաւ կառքը՝
զարմացաւ մնաց, ու չէր զիտէր թէ
ինչ պիտի ըլլայ աս գեղեցիկ կառքը
ասանկ սղորմելի ճամբու մը վրայ:
Ճամբորդները կառքին պատուհանէն
բարեկեցին Յուստինէն՝ ու մէկէն կե-
ցաւ կառքը: — Ո՛վ տէր Աստուած,
կանչեց Յուստինէ, ահա Ագրիանոս:
— Հրամմերես, ես եմ, ըսաւ Սիրելէր,
ես եմ որ եկայ տեսնելու հայրդ: —

Զիս չէ՞ս ճանչնար, ըսաւ խեղճ Նոր-
պերթը, թէպէտ յերաւի ճանչցուելու
մարդ մը եղայ: Յուստինէ աղէկ մը
նայելով Նորպերթին վրայ, — Տէր
Աստուած, եղբայրս է. ո՛հ, ի՞նչ եր-
ջանկութիւն այսպիսի բաժանմունքէ
ետքը՝ իրար տեսնել: Աս երկու երիտա-
ւարդները ցառքեցին կառքէն դուրս.
վազեց Նորպերթ զրկուեցաւ քրոջը
հետ: — Ո՛վ սիրելի Յուստինէ, ըսաւ,
կրնաս դեռ ինչպէս եղբոր մը նայիլ
իմ վրաս ու սիրել. ես աւագակաց
զուլի եղայ, ես կողոպտեցի Վալտէն
ու յամիշտակեցի ան ամէն բաները
որ Ագրիանոս հօրս կը խրկէր օգնու-
թեան համար:

Յուստինէ սուք մը ետ քաշուեցաւ
ամբշնալով որ աւագակապետի մը
հետ այսպէս կը պագտուի. բայց Նոր-
պերթ սկըսաւ ապահովել զինքը ու
ըսել, — Զարմանալով ետ կը փախ-
չիս՝ ո՛վ առաքինի աղջիկ. ո՛հ, մի
վախեր դարձեր եմ ես չարութիւն-
ներէս, Աստուծոյ փառք: Աս տանձին
տեսութիւնը ինծի դարձի պատճառ
եղաւ, և կը յուսամ որ Աստուած
ինծի տուաւ շնորհք մը ասկէ ետքը
քրիստոնէաբար ապրելով ապաշխա-

րողի մը պէս, իմ անցեալ մեղացաթողութիւնն առնում, ու մխիթարութիւն ըլլամ անոնց՝ որոնց երկար ատեն վշտաց ու ամօթոյ առիթ եղայ: Յուստինէին սիրտը եւած գրկեց նոբէն իր եղբայրը, ըսելով. — Մոռցեր եմ, սիրելի Նորայերթ, նոյնպէս մոռցեր են հայրս ալ մայրս ալ քու անցուցած կեանքդ, և շատ աղօթքներ ըրեր ենք հրամանքիդ համար: Ես չեմ դադրած զքեզ սիրելէն, ու քեզի համար Աստուծոյ ողորմութիւնը խնդրելէն. թէ որ դիտնայիր թէ որչափ քեզի համար արցունք թափեր եմ սուրբ խորանին դիմացը, քանի՜ քանի անգամ Աստուծոյ շնորհք խնդրեր եմ զքեզ դարձնելու մեր քովը: Վերջապէս լսեց աղօթքիս, ու մեր փափազը լեցուց տալով զքեզ մեզի:

Լալով ըսաւ Նորայերթ, — Կը զարմացնես զիս, սիրելի՛ քոյր, որ գեռքու սէրդ վրաս անշէջ պահեր ես. աս մեծ ուրախութիւն է սրտիս:

Սիեկէլը ինք իրեն կ'ուրախանար աս երկուքին երջանկութեանը վրայ որ զիրար տեսնելու ուրախութենէն չէին գիտեր ինչ ըսեն: Ետքը ըսաւ

Յուստինէին, — Պէտք է որ երթաս հիմա իմացնելու հօրդ թէ զինքը տեսնելու եկեր եմ. բայց չըսես որ Նորայերթին ալ հետս է, չըլլայ թէ ծնողացդ վրայ մեծ այլալուծիւն մը բերէ. միայն ըսէ թէ հեալ մէկը կայ՝ զորն որ ուրախութեամբ պիտի ընդունիք. քառորդէ մը մենք ալ ետեւդ կու գանք: Յուստինէն թեաւորուած, չկարծելու արագութեամբ մը հասաւ տունը, ու վաղէն որ Ֆէնհէյմին քովէն կու գար, տեսնելով զինքը այնպէս ուրախ վազելով կու գար, գուշակեց մէկէն թէ իրենց իմացնելու աղէկ լուր մը ունի:

Հասաւ Յուստինէն ու Սիեկէլերի գալը իմացուց. Ֆէնհէյմին սիրտը ելաւ ինչուան աչքերը արցունքով լեցուեցան, երբոր իմացաւ Աղբիւնոսին այսպէս սիրով շուտ հասնիլը, որ երկայն համբորդութիւն մը ըրեր է զինքը տեսնելու և մխիթարելու համար. և մեծ հառաչանք մը ընելով ըսաւ, մէկը միայն պակաս է մեր մէջէն: Յուստինէն մէկէն պատասխան տուաւ թէ. — Աղբիւնոսը հրամանքներն ուղ տալու լուրեր ունի եղբօրս վրայ, յօք, և կը յուսամ, ո՞վ գիտէ, ի՞նչ

վախճան պիտի ունենայ աս բանս : Ֆէնհէյմ, կինը, Յուստինէն, Վալտէն ու իր տղաքը ելան Սիեկլէրը դիմաւորելու :

Քանի մը վայրկեան քալելէն ետքը, տեսաւ Ֆէնհէյմ երկու համբարդները որ կ'ելէին բլուրին վրայ. կենալով կանչեց, — Տէր Աստուած, ի՞նչ կը տեսնեմ: Ահա Սիեկլէր ինքն է. բայց ո՞վ է իր հետը եղած պարունը. որդիս չէ՞ մի, հասակը ու քաւսւածքը իմ Նորպերթիս է :

Նոյնպէս Նորպերթ հանչեցաւ իր հայրը, ու չկրնալով ալ համբերել սրտին զգացմանը, վազեց մէկէն դիմացը, ինկաւ ոտքը ու ծունկերուն փաթթուելով, — Ով հայր, ըսաւ, ահա որդիդ, թէպէտ մեղաւոր՝ բայց հիմա դարցած ու զլջացած եմ: Աստուած թողութիւն տուաւ մեղացոյցներեցէք հրամանքնիդ ալ իմ չարագործ կեանքովս ձեզի տուած նեղութեանցս. կ'ուզեմ ասկէ վերջը բարի վարքովս առջի չարեացս փոխարէնը հատուցանել: Ընդունէ՛ զիս հայր, ու դարձուր ինծի քու սէրդ՝ թէպէտ և անարժան եմ:

Ֆէնհէյմ ոտք հանեց որդին, ու

պագտուեցաւ հետը, և ուրախութեանէն չէր գիտէր ի՞նչ ըսէ : Ամէնուն աչքերը արցունքով լեցուեցան, ու տղաքը՝ որ ամենևին անգէտ էին աս երկրորդ անառակ որդւոյն դիպուածէն, կու գային սիրով ձեռքը պագնելու :

Նորպերթի մայրը առաւ Ֆէնհէյմին ձեռքէն որդին սրտի սաստիկ ուրախութեամբ մը: Նոյնպէս Վալտէն ալ եկաւ խնդակից ըլլալ Նորպերթին ազատութեանը չարագործներուն ցանցէն, ու բոլոր ընտանեաց հետ սկսաւ լալ :

Աս անյուսալի դարձը այնպէս սըրտաշարժ տեսարան մը եղաւ, որ կարծես թէ բոլոր արարածք վկայ պիտի ըլլային աս ուրախութեանս և աս դարձիս. աս հանդիսաւոր թողութեանը, և աս խոստմունքներուն որ ապաշխարող մեղաւոր մը կ'ընէր իր ներողամիտ ու երջանիկ հօրը: Սոյն բարեբախտ տեսութեանս մէջ արդեօք դեռ ուրիշ ի՞նչ խօսակցութիւններ չունէին ընելու: Արեգակը մտնելու վրայ էր, ու իր վերջի հառազայթները կը ձգէր աս ժողովիս վրայ, իբր հաստատելով ամէնուն սըրտին ուրախութիւնը:

Վերջապէս կամաց կամաց հասան Վալտէի բնակարանը, Նորպերթ հօրը ու մօրը մէջ տեղէն կը քալէր ու անդադար իր ունեցած երջանկու թիւնը յայտնելու վրայ էր: Երբոր հասան Վալտէին տունը, Ադրիանոս ըսաւ Ֆէնհէյմին, — Իրաւ պարարտ եղը մորթելու դէպք մըն է աս, որ աւետարանի մէջ կը պատմուի, անառակ որդւոյն դարձին ուրախու թեանը համար: Բայց որովհետեւ հիմա ժամանակը չթողուր, կը յուսամ որ ուրիշ անգամ կարենանք ընել: Թէ որ փափագներուս հասնիմ, աս ալ կ'ըլլայ:

Ծիծաղեցաւ Ֆէնհէյմը՝ Ադրիանոսի ըսածին վրայ, թէպէտ ետքի խօքը չհասկըցաւ: Առաքինի Վալտէն պզտի նախընթրիք մը պատրաստեց, պտուղ, գինի, հաց, ու ինչ որ գտնուեցաւ ան միջոցին տունը: և կը ցաւէր որ ուրիշ բաներ ալ չունի հրամցնելու: Բայց իր բարեբարութիւնը պակասը կը լեցնէր: Ուրիշ հող մ'ալ ունէր՝ չգիտնալով սէր բնակու թիւն տալ Սիեկէրի ու Նորպերթին: Բայց ամէն բան առաջուց կարգի դրուած էր, ու իմացուց Ադրիանոս թէ ինքը իր բա-

րեկամին հետ կ'երթայ գեղի պանդոկը: ուր երկու սենեակ վարձեր էր դիշերը անցնելու, ու կառքն ալ ձիւն ուն հետ հոն պանդոկն էր:

Երկրորդ օրը ամէնքը ներկայ եղան ձայնաւոր պատարագի և քարոզի: Ետքը Սիեկէրի, Նորպերթ և Յուստինէ մեծ սեղան մը դրին Վալտէի պարտէզին մէջ՝ խնձորի մը ծառի տակ: ուր ժողովուեցան ամէնքը կէսօրուան կերակուրը ուտելու, որ Ադրիանոս պատրաստել տուեր էր պանդոկը՝ որպէս զի բարեպաշտ Վալտէին ծախք չըլլայ: Ֆէնհէյմ հաճութեամբ մը նայելով աս ժողովքին վրայ, ըսաւ, — Ի՞նչպէս բարեբար է Աստուած ու բազմագութ: ո՞վ կը կարծէր ութը օր առաջ, որ աս որդիինս՝ զորն որ կու լայինք, քիչ ժամանակէ պիտի տեսնենք: Ուստի իրաւ է թէ Աստուած կարող է ամէն բանի, ու իր ողորմութիւնը շատ անգամ ան ատենը կը փայլի, երբոր մարդիկ ամէն բան կորսնցուցած կը համարին: Չմոռնամ պիտի ամենեւին աս երջանիկ օրը: Իմ գլխուս եկած դժբաղդութիւնները ոչինչ կ'երևան ինձի՝ քանի որ կը տեսնեմ որդիս:

— Իրաւունք ունիս, սիրելի վարպետ, ըսաւ Ագրիանոս. վասն զի աս դժբաղդունքիւնս է որ մեզի աս մեծ մխիթարութիւնս տուաւ որդիդ գտնաւ ըսկի: — Զարմանքով մը հարցուց Ֆէնհէյմ, թէ աս ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ: Ագրիանոս նշան ըրաւ Վալտէին որ տղաքը խրկէ խոտերու վրայ խաղալու, որովհետեւ արդէն թեթեւ կերակուրը լմնցած՝ ու խմելու ծամանակ էր: Հեռացան տղաքը ու հորպերթ սկսաւ պատմել իր մտւորութեանցը ու դարձին պատմութիւնը: Լաւ իմացան ամէնքը թէ որ կրակը չըլլար, Վալտէ աս համբարդութիւնը պիտի չընէր Ագրիանոսին գեղը երթալու, ու աւաղակաց ձեռքն ալ չիյնալովը, հորպերթն ալ աս սրտաշարժ դէպքը չէր ունենար՝ որով իր դարձը կ'ուշանար, և ո՞վ գիտէ՝ թերեւ անդարձ ալ կը մնար:

Աս պատմութիւնը ամէնուն աչքերէն սկսաւ արցունք բերել. Ֆէնհէյմ սեղանէն չեւած Յուստինէին ըսաւ որ երթայ բերէ աղօթագրքը, ու սիրտ շարժող ձայնով մը կարդաց Զաքարիայի Յովհաննու Մըկըրտչի հօրը օրհնութիւնը: «Օրհնեալ տէր Աստուած

Իսրայէլի, որ այց ել և արար փրկութիւն ժողովրդեան իւրոյ» • Ինչուանեաքի տունը • հոն եղողները՝ Սմէկը ըսին: Ետքը տղոց քովը գացին որ միաբան իրիկուան ժամը երթան, և նորէն Աստուծոյ շնորհակալ ըլլան իրեն այսչափ բարերարութեանցը փախարէն:

ԳԼՈՒԽ Ժ

Զարմանք.

Երկրորդ օրը Ադրիանոս, որ ամեն նուրբ զարմանք մը բերելու համար բան մը չէր յայտներ ամենեւին Ֆէնհէյմին թէ ինչ ըրեր է ու ինչ պիտի ընէ. նախաճաշիկէն ետքը իմացուց թէ կ'ուզէ քիչ մը ժուռ գալու երթալ քաղաքին մէջ՝ ուստի հրաւիրեց իր առաքինի հայրագիրը, մայրը ու Յուստինէն մէկտեղ երթալու. Նորպերթին տեղ չմնալով կառքի մէջ՝ խօսք դրին որ Ոսկի եղջերու ըսուած պանդոկը զանոնք դառնայ. ուր կը մտածէին ցորեկուան հացը ուտել: Ֆէնհէյմ չկրցաւ հրաժարիլ աս հրաւերքէն, թէպէտ գիտէր թէ քաղաքը երթալը իր սրտին վէրքը պիտի նորոգէր: Երբ որ կառքը մտած կ'երթային՝ Ադրիանոս մտածմունքի մէջ կ'երևար, ու երկան ատեն լուռ կեցած, ինչուան

իր ուղեկիցները շատ զարմացուց որ գիտէին իր զուարթ բնավորութիւնը, և կը տարակուսէին թէ ինչ պատճառ տան աս լուռութեանը:

Հասան վերջապէս քաղաքը, հրամայեց Ադրիանոս կառավարին տան մը դիմաց կենալ զորն որ Ֆէնհէյմ հազիւ կը ճանչնար: Ադրիանոս իջաւ կառքէն, ձեռք տուաւ Ագնէսին ու Յուստինէին, բարեպաշտ Ֆէնհէյմն ալ ետեէն իջաւ. չկրնալով իմանալ թէ ինչ պիտի ընեն աս տանը մէջ: Առաջ գնաց Ադրիանոս, զարկաւ դրան զանգակը. պառաւ մը եկաւ բացաւ դուռը, ու ժպտելով — Ահ դու ես պարոն, ըսաւ, քիչ մը սպասէ, երթամ մէկալ դատիկոններուն բանալիքներն ալ բերեմ. ու քանի մը վայրկեանէն ետքը եկաւ Ադրիանոսին ձեռքը տուաւ կապոց մը բանալիներ:

Ան ալ զրպանէն մաքաղաթ մը հանելով բանալիներուն հետ Ֆէնհէյմին տուաւ ըսելով, — Սիրելի վարպետ ու հայրագիր, հրաման տուր ինձի որ հետդ պաշտուելով աս նոր տանդ մէջ բարեմաղթեմ հրամանքիդ երկան կեանք: Աս տունս ձերն է, անցած շաբաթ գներ եմ. կը յուսամ որ Աս-

տոււած օրհնէ զձեզ ձեր բանին գործ-
քին մէջ, և ամէն վտանգներէ պահէ:
Ֆէնհէյմ մեծ զարմանքով մը պա-
պանձեցաւ մնաց. կարծէր թէ երազ
կը տեսնէ, մէյմը բալլիքներու վրայ
կը նայէր, մէյ մը մագաղաթին, և
չէր գիտէր թէ ինչ ըսէ: Իրան կ'ըսես
որդեակ, կ'ըսէր, աս քիչ ծամանակիս
մէջ ինչպէս կ'ըսար գնել աս տունս:
Չկրցաւ ալ խօսք մը ըսել, ու ար-
ցունքը բաւական իր տեղը պատաս-
խան կու տային: Նոյնպէս Ագնէսը
ու Յուստինէն զարմանքներնէն մունչ
կեցած կու լային:

— Վճարեր եմ, ըսաւ Ադրիանոս,
գնոյն երեք մասին երկուքը փոխա-
նակագիրներով որ Վալտէի տուեր էի,
որոնք Նորպերթ հեար բերաւ ինծի,
և անոնց հետ աս տանձն ալ տուաւ,
զորն որ իմ սիրելի մօրս կ'ընծայեմ,
և տուաւ տանձը Ագնէսին. նոյնպէս
աս մատնին ալ Յուստինէին համար
էր. աղջիկը տարակուսով մը առաւ
աս ընծան: Եւ հիմա որ աս տանս
վերաբերեալ ամէն բան լմացեր է, ը-
սաւ Ադրիանոս, պէտք է կարգաւո-
րել հարկաւոր կահ կարասիքով ու
զարդերով. բայց սրովհետեւ չեմ գի-

տեր աս տանս հարկաւոր եղած բա-
ները մանաւանդ որոնք կանանց կը
վերաբերին, կ'աղաչեմ մօրս ու քրոջս
որ հոգ տանին աս բաներուս որչափ
որ կարելի է շուտով ետքը ես կը
վճարեմ զանոնք:

Աս շատ երեցաւ առաքինի ընտա-
նեաց, ու ջանաց Ֆէնհէյմ զէմ կե-
նալ չափէ դուրս աս առատաձեռնու-
թեանը, բայց ճար չեղաւ՝ Ադրիանոս
անփոփոխ մնաց, և նոր տանտէրները
պաշտօնաց ըսողոր աս տունը՝ որն որ
շատ հաւնեցաւ Ֆէնհէյմ՝ աւելի ըն-
դարձակ էր ու հանգիստ քան առջի
այրածը: Ետքը նորէն աղաչեց Ադրիա-
նոս մօրը ու Յուստինէին որ ետեւէ
ըլլան զարդերը գնելու: Ուստի ինքը
ու Ֆէնհէյմ վաճառական մը գտան
ու մէկ սակարկութեամբ մը ամէն
հարկաւոր կահ կարասիքը գնեցին:
Սիեկէր երաշխաւոր եղաւ Ֆէնհէյ-
մին. ու այսպէս քանի մը օրէն հաս-
տատուեցաւ Ֆէնհէյմ իր բանին գործ-
քին:

Հրաշքով մը կարծես աս ամէնը
զուլի եղաւ, ու երջանիկ ընտանիքը
չէին գիտեր ինչպէս զարմանան աղ-
նուստիրտ Ադրիանոսի ճարպիկութեան

ու գործունէութեան և սիրով ծառայութեանը վրայ:

Քաղաքին ժամացոյցները կէսօրուան տասուերկուէքը կը զարնէին. ու Նորպերթ շատոնց ի վեր հասեր էր Ոսկի եղջերու պանդուկը ու կ'օպասէր մէկալնոնց գալուն. բայց մարդ մը չեւեռնալով չէր գիտեր թէ ինչ պիտի ըլլայ ուշանալը, ու գաւթիւն մէջ վեր վար կը քալէն: Մէյմ'ալ յանկարծ տեսաւ որ մայրը ու քոյրը կ'անցնէին, հետերնին սայլ մը տան զարդեր. վաղեց հարցընելու թէ ի՞նչ պիտի ըլլան ան բեռները, անոնք ալ եղածը պատմեցին իրեն: — Ապշած Նորպերթ ըսաւ, — Անմահ մարդ, հրեշտակ է Ագրիանոս: Հիմա կ'իմանամ իր շաքաթ օրուան ծածուկ զբաղմունքը. չուզեց յայտնել ինծի իր գործոցը վախճանը, որպէս զի զիս ալ ձեզի հետ զարմացընէ: Ի՞նչպէս կրնանք երախտազէտ ըլլալ աս ամէն բարեացը փոխարէն: Ու մօրը և քրոջը հետ գնաց Նորպերթ նոր տունը. զարմացաւ մնաց տեսնելով մթերանոցներուն դիրքը, սենեակներուն բազմութիւնը ու կարգաւորութիւնը:

Ետքը ժողովուեցան մէկտեղ կէս-

օրուան կերակուրի. սեղանը առանձին սենեակ մը դրուած էր, որպէս զի ազատ ու համարձակ կարենան խօսիլ կերակուրի ատեն: Խօսքը գրէթէ աս ընտանեաց հաստատութեան վրայ էր, որ բոլորովին Ագրիանոսի շնորհքն էր: Կերակուրէն ետքը, նայինք ըսաւ Ֆէնհէյմ, ի՞նչպէս պիտի կարենանք մեր սիրելի որդւոյն Ագրիանոսի այնքան բարեացը փոխարէն հասուցանել:

— Հանգիստ եղի՛ք, ըսաւ Ագրիանոս ծիծաղելով մը, ես իմ բանս աղէկ կարգի դրեր եմ. առաջուց հաշուեր եմ, ու հրամանքնիդ ալ հիմա ինծի հետ կ'ըսէք թէ ձեր բանին գործքին մէջ հաստատուելու ըրած ծախքս ոչինչ է: Դուք զիս ձեր որդին կը կոչէք, շատ աղէկ, ես ալ կը փափագիմ աս խօսքս բոլորովին ստուգել: Ինծի իմաստուն, խելացի ու աստուածապաշտ ընկեր մը պէտք է. և աս ամէն կատարելութիւնները կը գտնեմ ես իմ սիրելի Յուստինէ քրոջս քով. կ'ուզէք զիս երջանիկ ընել: Ետէք ինծի զանիկա, ու բան մը չպակսիր իմ երջանկութենէս: Կարմըրցաւ Յուստինէ, ու Ագնէս և Ֆէնհէյմ սկսան լալ. Նորպերթն ալ ծափ զարնելով գովեց աս խնդիրը:

Ուստի տուին Յուստինէն Ադրիանոսին՝ որ հաստատեց իր երջանկութիւնը, աւելի անքակտելի կապով միանալով ասպատուական ընտանեացը հետ սրտնց մխրթարութիւն էր եղեր:

Իրեք օրէն զնաց ժողովելու իր թուղթերը, ու Աստուծոյ ընծայման օրը Յուստինէին հետ ծնկան վրայ եկաւ սուրբ խորանին դիմացը՝ ամուսնութեան պսակի օրհնութիւնը առնելու: Վալտէի բոլոր ընտանիքը աս գեղեցիկ հանդիսին ներկայ գտանուելով, պարզութեամբ մը իրենց սրտին բարեմաղթութիւնները ըրին փեսային ու հարսին երջանկութեանը համար:

Հարսանեաց սեղանին մէջտեղը դրեր էին ոսկիէ տանձը անթառամ ծաղկէ գեղեցիկ պսակուած: Ֆէնհէյմին սեղանակից բարեկամներէն ոմանք, չըկըրնալով իմանալ թէ ինչ պիտի ըլլայ աս, հարցուցին մեկնութիւնը: Պատուական ծերունին պատմեց իրենց Սիեկէրին տանձին պատմութիւնը. ու ամէնքը զԱստուծոյ օրհնելուն՝ որ այսպէս պաղի մը ձեռքովը այնչափ հրաշքներ զործեր է:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ

Նոնպերքիւ առաքիւնի կեանքը.

ԱԴՐԻԱՆՈՍ և Յուստինէ զնացին անցընելու իրենց կեանքը երջանիկ խաղաղութեամբ: Ֆէնհէյմ ձեռք զարկաւ իր վաճառականութեանը, ու Աստուծոյ օրհնեց անոր զործքերը. որ քանի մը տարիէն իր ախոյր գծադրութեանէն ետքը, քաղքին հարուստներէն մէկը եղաւ. քովն առաւ Վալտէին անգրանիկ աղջիկը, ու տղոցմէ մէկը՝ իրեն վաճառականութիւն սորվեցընելու համար: Եւ իրեն տանը վայելչութիւնն ու հոգին եղաւ առաքինի ու իմաստուն Նորպերթ որդին, որ հաւատարիմ մնալով Աստուծոյ ըրած խոստմանը մէջ, բարի օրինակ եղաւ քաղաքի երիտասարդներուն: Ինքզինքը մեղքերու վտանգներէն ապահովցնելու համար, հեռացաւ ան երիտասարդներուն ընկերութենէն՝ ու

րոնց հետ առենօք մտերիմ բարեկամ էր. իր ժամանակը աշխատանաց և կրօնական բարեպաշտութեան մէջ կ'անցընէր. ոչ երբէք հասարակաց ժողովքներու մէջ կը մտնէր. իր զուարճութիւնն էր ժուռ դալըլ, ան ալ միշտ իր ծնողացը հետ: Նատ. կ'ախորժէր իր պարապ առենները հոգեւոր պատուական գրքեր կարդալ, որոնց մէջ մեծամեծ նիւթը կը գըտնէր խելացի խորհրդածութիւններ ընելու: Երբեմն իր ծնողաց զիմացը կը կարդար, ու շատ օգտակար եղեր էր իրեն երևելի Մասիլիոն քարոզչին յետագայ հատուածը:

„Ամէն բան կը փոխուի աշխարհիս մէջ՝ բաց յԱստուծոյ. յիշէ միայն ան յաղթութիւնները, քաղաքաց պաշարումը ու առնուիլը փառասոր դաշնադրութիւնները, որ աս թագաւորութեան (Ժ. Նուդ.) առջի տարիները կ'ըլլային, որոնք դեռ քու սիրտդ կը շարժեն, որոնց շատերուն չէ թէ միայն հանդիսատես՝ այլ և վտանգներուն ու փառաց մասնակից գտնուեցար. կը հասնին ասոնք յիշատակարաններու մէջ ինչուան մեր թոռներուն. իսկ քեզի համար ուրիշ բան

չէ, բայց եթէ երազ մը, փայլակ մը որ աներևոյթ ըլլալով օրէ օր մեր յիշողութեանն ալ կը ջնջուին. ինչ է ուրեմն, պզտի ճամբայ մը ունիս ընելու, կարծես թէ գալիք օրերը՝ անցեալներէն աւելի հաստատուն կ'ըլլան: Երկար կ'երևան տարիները քանի որ մեզմէ հեռու են. հասնելուն պէս կը ոչընչանան, մէկ վայրկենի մը մէջ աներևոյթ կ'ըլլան, դեռ գլուխնիս չդարձուցած կը գտնեն զքեզ ապշելով մը մահուան դուռը, որ դեռ հեռու կ'երևար մեզի ու իբրև թէ պիտի չհասնէր:

„Նայէ աշխարհքիս, ինչ որ առենօք մանկութեանդ տեսեր ես. նայէ մէյ մ'ալ հիմա: Քու մանկութեանդ տեսածին նոր կարգ մը յաջորդեր է, նոր մարդիկ տեսարանի ելեր են, նոր խաղեր ու նոր դերասաններ, նոր դէպքեր, նոր կիճիւններ, նոր կրքեր, նոր դիւցազունք օրինակ առաքինութեանց ու մոլութեանց, նիւթ գովութեանց, ծաղու և հասարակաց քննութեան ու դատաստանի. նոր աշխարհք մը առանց քու իմանալուդ դուրս ելեր է առաջինին աւերակացը վրայ:

„Ինչպէս դու՝ ասանկ ամէն բան

կ'անցնին քեզի հետ . արագութիւն մը որ մէկը չկրնար դադարեցնել, զամէն բան կը քաշէ կը տանի յաւիտեանականութեան վըհին մէջ . մեր նախնիքը երէկ մեզի ճամբայ բացին անցան, մենք ալ վաղը մեր ետեւէն քալողներուն պիտի բանանք: Կը նուրոգուին հասակները, աշխարհքիս կերպարանը կը փոփոխուի անդադար, մեռածներուն տեղը կ'անցնին կենդանիները, և անդադար իրար յաջորդելու վրայ են, հաստատուն և անդական բան չկայ, ամէն բան կը փոխուի, ամէն բան կը հիննայ, ամէն բան կը մարի: Աստուած միայն է նոյն միշտ. ժամանակի հեղեղը սահեցընելով կը տանի բոլոր մարդկութիւնը իր աչքին առջևը, կը տեսնէ բարկութեամբ ողորմելի մահկանացուները, որ ժամանակին սրբութաց հեղեղովը կ'երթան, միանգամայն կ'արհամարհեն զինքը անցնելու ատեն. ան վայրկենին մէջ ուզելով գտնել իրենց ամէն երջանկութիւնը, ու անկէց ելլելով իր քարկութեանը ու վրէժը խնդրութեանը ձեռք կ'իյնան »:

Օր մը զբաղեր էր Նորպերթ իր վաճառանոցը վաճառքի կապոյցները կար-

գի դնելու, և պատահատած զգեստով խեղճ մարդ մը տեսաւ՝ որ ողորմութիւն կը մուրար. առանց ուշ դնելու Նորպերթ ձեռքը ոսկի մը տուաւ ու ինքը իր բանը կը նայէր: Շնորհակալ ըլլալով աղքատը՝ մասնաւոր ու շաղորութեամբ մը նայեցաւ ու հառաչելով մը ըսաւ. — Պարոն զիս չես ճանչնար. զրուսը վեր վերցուց Նորպերթ ու նայելով զո՞վ կը տեսնեմ, ըսաւ, Իգնատիոնն ես դու: — Հրամմեր ես Պարոն, ու շատ թշուառ եմ, զթա՛ ինծի:

Աս մարդս Նորպերթի ընկերներէն մէկն էր, որ ամէն վրայ յարձակելուն վերջի աւազակութեան ատենը փախեր էր: Երկայնահասակ երիտասարդ մըն էր՝ հագիւ երեսուն տարուան. բայց յիսուն տարուան մը կ'երևար, և իր անառակ կեանքը ու թափառական պտըտիլը՝ առողջութիւնը աւերար էր. ճակատը ծերու պէս կ'նճուած, քալուածքը դողրոջ, աչուրները տկար ու խոլոր մուր նայող, և մազերը ձիւնի պէս ճերմկացած: Կարեկից եղաւ Նորպերթ, զթացաւ խեղճին՝ ներս մտուց զինքը, ու ցած ձայնով հօրը քանի մը խօսք ըսելէն

վերջը քիչ մը սեւեռու բան տուաւ անոր:

Իգնատիոս չէր կրնար արցունքը բռնել, ու Նորպետի խնդրելովը, սկսաւ իր գլխուն եկածները պատմել այսպէս. — Գիտե՞ս ինչ կեանք անցուցեր եմ քեզմէ բաժնուելէս ետքը Պարոն Նորպետի տեսնելով որ ալ մեր անարգ արուեստը չենք կրնար առաջ տանիլ՝ երկու հոգի մնալով, բաժնուեցանք իրարմէ, և ինչպէս որ լսեցի մեռեր է ընկերս Աստուծոյն ու մարդիկներէ թողուած: Ես ալ ան օրուանէ սկսեալ երկրէ երկիր թափառական կը պտըտիմ, մուրալով իմ հացս խեղճ ողորմելի թշուառութեան մէջ: Որովհետեւ տղայութեանս ատենը արուեստ մը չեմ սորված, չկրցայ բանի մը գալ. և ուր որ սեղանի մը տնէ՛ վազնաբեր զիս, կարծես թէ Աստուած զրօշմեր է ճակտիս վրայ դատապարտութեան նշանը: Ամբողջ թողուց զիս դառնալ իմ ընտանեացս քով, որ անշուշտ ինչպէս քու ծնողքդ՝ ընդունած կ'ըլլային զիս:

Հարցուց Նորպետի թէ ո՞ւր կը բնակին ծնողքդ: — Ահ, Պարոն, ըսաւ ողորմելին, պէտք է որ յայտենմ

հրամանքդ իմ դադանիքս որ մարդու չեմ իմացուցած: Նօտարի մը սրդի եմ ես, ու աղէկ կը թուէին անոնք. տասը տարի դպրատունը անցուցի, ու աս կը թուէին շատ ծախքի նըստաւ հօրս. բայց ես աս խնամոց համեմատ արդիւնք չըցուցի, վասն զի երբոր տասնհինգ տարուան եղայ՝ չարամիտ տղու մը հետ բարեկամութիւն կապեցի, որ շուտ մը զիս ալ իրեն նմանցուց: Ասկէց վերջը իմ ամէն մտաց զօրութիւնս քիչ քիչ մարեցան ու, անասունի նմանեցայ անըզգայ ըլլալով ամէն բանի. պատիժ, խրատ, յանդիմանութիւն, գովութիւն, ամէնը անտարբեր ըլլալով ինծի, աղտեղի անասունի մը պէս կ'ապրէի իմ զուարճութիւնս անառակութիւնն էր, ու մոլութիւնները սնունդս, բնական զօրութիւնս ալ սկսաւ տկարանալ: Հայրս գիտնալով աս իմ կեանքս՝ իր քովը դրազիր առաւ զիս. բայց ամենեւին օգուտ մը չըրաւ ինծի. աշխատանքէ կը ձանձրանայի, ու ծուլութեամբս միշտ յանդիմանութեան արժանի կ'ըլլայի:

Աս խիստ խնամքէն, ու ծնողացս յանդիմանութիւններէն ձանձրացած,

միտքս դրի փախչելով ազատիւ աս
անտանելի լուծէն. ու օր մը շատ
ստակ գողնալով հօրմէս՝ գիշեր ատեն
փախայ : Քանի որ ստակ ունէի աղէկ
էր բանս, բայց երբոր լմնցաւ՝ սփռ-
պուեցայ ուրիշին օգնութեանը կարօտ
ըլլալ : Թէ որ աշխատանք սիրէի,
գործ մը կրնայի գտնել. բայց ազա-
տասիրութեան հոգին անսանձ անա-
ռակութեան հետ արգելք եղան ինծի
համեստ բանի մը ձեռք զարնելու.
ու գնացի աւազակ եղայ, ինչպէս
գիտես : Իսկ հիմա երիտասարդու-
թեան մէջ անպիտան կոճղ մը եղեր
եմ. ես ինծմէ կը սարսափիմ, ատելի
Աստուծոյ ու մարդկան. անօգուտ
ծանրութիւն մը աշխարհքիս. կը կան-
չեմ միշտ մահը, բայց կ'երեւայ թէ
պատիժս դեռ չէ լեցուած :

— Սիրելի իզնատիս, ըսաւ Նոր-
պերթ, քու կեանքդ ալ իմինիս շատ
նման է. և որովհետեւ մէկտեղ անօ-
րէն կեանքերնիս անցուցեր ենք, մէկ-
տեղ առաքինութեան կեանքն ալ ան-
ցընելու ջանանք. ես սկսեր եմ աս
կեանքս, Աստուծոյ հետ հաշտուեցայ,
պատուոյ ճամբուն մէջ մտայ մարդ
եղայ ու քրիստոնեայ. դուն ալ ինծի
պէս ըրէ :

Նայէ ինչ կ'ըսեմ քեզի. կեցի ինծի
հետ տասը հինգ օր մը, և ամիս մը՝
թէ որ ուղես, ծնողքս ուրախութեամբ
կը հաւանին աս բանիս, ապահով
եմ. ու աս միջոցիս մէջ խելքդ գլուխդ
ժողովէ, ճանչցիր քու մեղքերդ, լաց,
ետքը աղէկ խոստովանանք մը եղիւ :
Ես թուղթ կը գրեմ հօրդ քու զղումդ
ու թշուառութիւնդ յայտնելով, և կը
ջանամ սիրտը շարժել. հայր է, կ'ու-
րախանայ անշուշտ տեսնելով որդւոյն
կը յիշուի և ոտքը իյնալը. կը յիշէ
զղջումը և ոտքը իյնալը. կը յիշէ
աւետարանին խօսքը թէ մեղաւորի
մը դարձը աւելի ուրախութիւն կը
պատճառէ երկինքը, քան ինչըսու-
նըինը արդարոց առաքինութիւնները :
Թէ որ հայրդ, ինչպէս ամենեւին չեմ
տարակուսիր, գթութեամբ զքեզ ըն-
դունի, զնայ մէկէն ոտքը ընկիր ա-
պերախտութեանցդ ու չարագործու-
թեանցդ ներում խնդրէ. թէ որ չու-
ղենայ ընդունիլ, կեցիր մեր քով :
Ծերացեր է հայրս ու շատ բանի միտք
չկըրնար շինել, մեր վաճառակաճու-
թիւնն ալ կամաց կամաց կը մեծնայ.
ուստի ես օգնականի մը կարօտ եմ,
և քու բարեսրտութիւնդ տեսնելով
տեղ մը կու տամ քեզի մեր տանը

մէջ: Սկսաւ Իգնատիոս լալ, և մտածելով ընդունեցաւ Նորպերթին առաջարկութիւնը: Նորպերթ գլխէն ինչուան ոտքը հագնեցուց զինքը, ու սենեակ մը տուաւ իրեն. և պատուական հոգևոր գրքեր առաջնորդելով իր դարձին. և բարեբաղդաբար տեսաւ շուտով անոր ուղղութիւնը: Տասնըհինգ օրէն ետքը խոստովանեցաւ Իգնատիոս ու նոր մարդ եղաւ: Նորպերթ որ շատ ուրախացեր էր աս մեծ մեղաւորին դարձին, օրհնեց զԱստուած, չնորհակալ եղաւ որ արժանի համարեցաւ իրեն պէս մեղաւորը մը ընտրելու գործի՝ աս մալորեալ ոչխարը կրօնից ու առաքինութեանց ճամբան բերելու համար:

Սրտաշարժ թուղթ մը գրեր էր Իգնատիոսին հօրը, ու անհամբերութեամբ մը պատասխանի կ'ըսպասէր. օր մը երբոր Իգնատիոսին հետ կը խօսէր թէ ինչ համ կ'առնէ մարդս Աստուծոյ ծառայութեանը մէջ, մէյմալ յանկարծ գեղեցիկ կառք մը կեցաւ տանը դիմացը: Կարծեց Նորպերթ թէ Ադրիանոսը ու Յուստինէն՝ ծնողքը տեսնելու եկեր են, վազեց ճամբորդներուն զիմացը: Փառաւոր

հագուած պարոն մը ու ագնուական աղջիկ մը ելան կառքէն, ու հարցուցին թէ Պարոն Նորպերթ Ֆէնհէյմը հոս կը նստի: — Ես եմ, ըսաւ Նորպերթ, ինչ կը հրամայէք: — Հրամանքնիդ էք, ըսաւ օտարականը, որ Իգնատիոս որդւոյս վրայօք թուղթ մը գրեր էք, զորն որ ձեր մարդասիրութեամբը քովերնիդ առեր էք: — Հրամաներ ես, Պարոն. հրամայեք տեսնելու աս պատուական երիտասարդը, բոլորովին զնշարած և ուղղուած. ձեր գլխովին կը խնդրեմ իրեն համար, մեծ ուրախակցութեամբ մը՝ որ Իգնատիոսը պիտի գտնանք առաքինի, բարեպաշտ ու քրիստոնէայ: — Ամէն բան մտցուեցաւ, ըսաւ հայրը, բայց ուր է որդիս որ մէյ մը գրկուեմ հետը: — Հոս եմ ես, կանչեց Իգնատիոս՝ մօտի սենեկէն ելլելով, հոս եմ. Հայր իրաւցնէ իմ մալորութեանցս ու քեզի պատճառած նեղութեանցս թողութիւն կու տաս: Երջանիկ հայրը արցունքով միայն կըցաւ իր որդւոյն պատասխան տալ, երկայն ատեն գրկած կեցան: Աղջիկը որ Իգնատիոսին քոյրն էր, եղբօրը գիրկը ընկած իր սրտին ուրախութիւնը կը յայտնէր:

Կը զուարճանար Նորպերթ տեսնելով ասոնց գեղեցիկ ուրախութիւնը, միտքը կը բերէր իր դարձը և ընդունելութիւնը որ բոլորէր հայրը:

Քանի մը օրէն դարձաւ իգնատիսս իր ծնած քաղաքը հօրը ու բոլոր հետ, և ինչուան մահը քրիստոնէաբար ապաշխարողի կեանք մը անցուց: Ասկէ ետքը մեծ բարեկամութիւն հաստատեցին մէջերնին ու թղթակցութիւն Նորպերթին հետ. աս թղթերուն մէջ աղէկութեանց վրայ կը խօսէին շատ անգամ, ու իրար կը հաստատէին իրենց առաջադրութեանցը մէջ:

Իրենց չարագործ կենացը վախճանը ապաշխարութեամբ լինցաւ, ու հաստատուն դարձերնին ապահովցուց իրենց Աստուծոյ մարգասէր զնութիւնը, որ բոլոր սրտով իրեն դարձողները չի մերժեր:

Յ Ա Ն Կ Գ Լ Խ Ո Յ

ԳԼ. Ա.	Մըրեկ	7
ԳԼ. Բ.	Ապաւինելու տեղ մը	12
ԳԼ. Գ.	Տանձ	25
ԳԼ. Դ.	Ճամբորդութիւն	57
ԳԼ. Ե.	Անակնկալ դիպուած	45
ԳԼ. Զ.	Դարձ	50
ԳԼ. Է.	Յանդուղն խորհուրդ	64
ԳԼ. Ը.	Հաշտութիւն ընդ Աստուծոյ	74
ԳԼ. Թ.	Երջանիկ ընտանիք	85
ԳԼ. Ժ.	Զարմանք	94
ԳԼ. ԺԱ.	Նորպերթին առաքինի կեանքը	101

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0794358

